

Fr. P. Kooler
Eesti NSV
Kooli

SP
8319

EESTI NOORUS

Truudus

on üks neid inimlike väärtusi, mida ühiskonnad luuletajad, usunkuuletajad, ajaloolased, rüütmelised ja moraaliõpetajad üteldakse: mis maksab sõprus, mis armastus, kui ta pole truudus. Sellepärast tähendab suur sõprus inna truu sõprust ja ~~suur~~ armastus inna truu armastust.

Ilma truuduseta ei saa olla ei perekonda, ei mingit ühikut, ühiskonda ega riiki, isegi mitte röövjõuku. Nüpea kui kannoi kokku leida, nad, et ühiselt midagi teha, on esimeseks eelduseks, et nad teatud määratigi teineteist usaldavad - et nad oma lubadustele ja kohustele truu on, muudu pole vähimigi koostöö, koostelu võimalik.

Briti tähtis on usaldus ja truudus rahvaste ja riikide elus ajaloo rasketel silmapilkudel. Õnnelikud on need maad ja rahvad, kes jäävad iseeneselt truudaks sisemisest veendumusest.

Sest truudust võib nõuda ka hirmuga. Pole vaja, arvavad mõned, et inimene oleks truuduse tarvilikkuses veendumus, aitab sellestki, kui ta kardab karistust, mis teda tabab, kui ta murrab truudust.

Ometi on sageli nõnda, et truuduse murdmine ei too mingit karistust ei riikluses, rahvusluses ega eraluses. Jäetakse oma maa ja rahva maha, et võita uusi isiklike hüvesid. Mis on nende karistus? Ehk ainult maha jäetate põlvus, ei midagi muud. Hirmutab see kedagi? Pole sellest kuulda olnud.

Sellepärast, kui tahame end tõelisult aidata, peame kasvatama sisemist veendumust, et sinu meie õige pääsetee on truuduses oma maa, oma rahva, oma keele, oma kultuuri, oma omapära vastu. Kui meil see tõetundmine puudub, siis ei või meid keegi aidata, sest me oleme nagu hunnik liivateri, mida tuulepuhang lennatab, või nagu suuta, mis hajub, ilmavannio.

A Hansen-Tammisaar

Hind 30 senti

SISU:

RIITA HANSEN — Raamat ja relv
A. M. — Ühislaul / Intervjuu
ADAMSON-Eric — Kunstiaasta lävel
J. MAISMA — Noored ja kodukultuur
H. TANN — Ohtlik reisija-liikleja
R. VIIDALEPP — Kirjandust vanade
rahvakommete alalt
H. MÄELO — Linnud ehitavad pesi,
inimesed loovad kodusid
FR. SELG — Jakob Vanase elutöö
ja surm
E. ELLOR — Primitiividest ja ama-
töõmurdeluulest
J. TEDER — Ala-Heedu talu
J. Naaris — Helme kants — esi-
vanemate pühapaik

R. SOROKIN — Importkultuuri
ilutsemine
M. KASK — Önesaar
J. PERT — Mälestuspilte E. Aava
surmapäeva puhul
E. VELBRI — Klubihooned
O. RÕDALI — Ratsionaliseerimisva-
jadusest maateatri konsulteerimises
M. M. — Lavatöõseid väikelavadele
ja noorsoole
K. VANAVESKI — Miks loen
„Eesti Noorust“?
ÜENÜ osakondadest
M. K. — Konstantin Ingre †
KAANEL — A. H. Tammsaare vii-
mane käsikiri „Eesti Noorusele“.
Alljoonistus H. Lepikult.

EESTI NOORUS

KUPSE NOORSOO VABAHARIDUSTOO AJAKIRI

Nr. 3

TALLINNAS, 21. MÄRTSIL 1940. A.

XII AASTAKÄIK

A. H. TAMMSAARE
30. I 1878 — 1. III 1940

Raamat ja relv

Relvi on olnud inimesel juba hallist ajast. Relvaga tundis end inimene kindlana ja rõõmsana. Ta oli kui kiskja, kes varustatud küünite ja hammastega. Relv ei olnud aga ainult kaitseks, vaid ka uhkuseks. Mida toredamini väljatöötud relvi keegi kandis, seda suurem ja juhtivam tegelane ta oli omasuguste keskel. Relvaga oli võimalik näidata oma osavust kas vaenlase vastu võideldes või omavahelisi tülisid õiendades. Relv oli selleks kõrgemaks abinõuks, millega igaüks oma osavust, väledust ja kavalust näitas.

Agas inimesed arenesid edasi, metsrahvaist said kultuurrahvad. Kerkisid uued huvideks kehalise osavuse kõrval. Nagu enne oli treenitud keha, hakati nüüd vaimu treenima. Päevpäevalt muutus keel rikkalikumaks sõnatastavara poolest, sest ei teeninud ta enam halli igapäevasust, vaid temas pidid väljenduma tunded ja mõtted, ta pidi olema peegliks, milles kujutati inimest ja teda ümbritsevat elu. Inimese fantaasias valmisid suurepärased lugulaulud ja muistendid, mis ülistasid möödunud aegu ja nende kangelasi. Neid kanti ette puhketundidel ja neid pärandasid vanemad oma lastele. Nii kestis see mitu põlve, kuni lugulaulud olid muutunud nii ilusaks, et inimesel tuli tahe neid jäädvustada ja ta leiutas kirjatähe. Ta tundis end korraka rikkana ja oli õnnelik. Aina uusi ja uusi raamatuid kirjutas ta oma palavikulises vaimustuses, püüdes muretseda ka tulevaste põlvete õnne eest. Kõik oma eluaja jooksul kogetud tarkused pani ta paberile, et kergendada oma järglaste tööd. Ja tal oli õnne. Sellest ajast peale hakkas elu silmapaistva kiirusega arenema. Alus oli pandud ja sellele toetudes võidi korda saata suuri ja vägevaid asju ja inimene tundis end jumaliku olevusega maa peal.

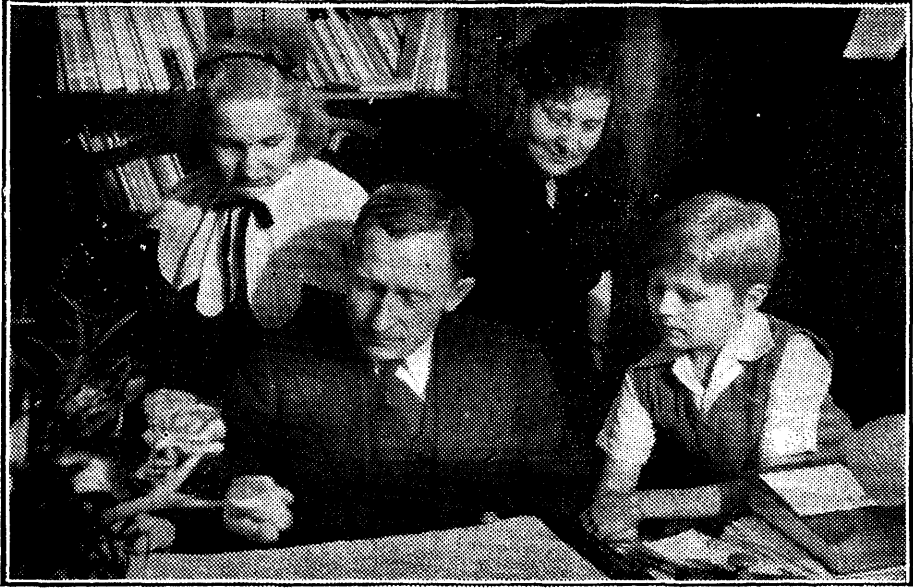
Kahjuks on siin maailmas agas alati ühtedele rohkem tarkust ja aru antud kui teistele ja see tekitab kadudust. Inimene on ja jääb inimeseks ja ta ei või kannatada, kui keegi teda milleski ületab, pealegi kui see teine välimuselt temaga nii väga sarnaneb. Ja oma tärkavas vihas tahab ta oma vaenlast hävitada, pihuks ja põrmuks lüüa. Ta unustab sel momendil kõik selle ilusa, millest ta

ise kasu saanud ja mida ta nautinud. Nii pöördub ta tagasi oma ürgse kaaslase relva juurde ja otsib temalt toetust. Vahepeal on ta aga vaimliselt nii kaugele arenenud, et ta ei lepi enam selle algelise relvaga, ja nii hakkab ta seda täiendama. Ööd ja päevad mõtiskleb ta ja püüab leiutada midagi ilmvoimatut ja enneolematut. Tal õnnestubki viimaks ehitada niisuguseid relvi, mis on nähtamatud, aga purustavad; mis on kuuldamatud, aga hävitavad; mis on lõhnata, aga tapavad. Ja ta on jällegi õnnelik. Nagu jumal imetleb ta oma kätetööd ja haub hirmsat kättemaksu. Suurest võitlustuhinast aetuna ruttab ta oma võimeid proovima ja tagajärjeks on viletsus ja häving, jääb järele vaid laastatud maa.

Ja kui seda maad jälle pisut kohendatud on ning seal inimesed oma igapäevast elu ja toimetusi algavad, siis on nad õnnetud ja murtud. Nad otsivad unustust ja pöörduvad jälle raamatu poole. Kuid see raamat, mis enne ilus ja kõitev oli, ei huvita neid enam, sest need lood on liiga ilusad, et olla tõde, ometi tahab inimene tõepärasust. Seega kirjutab ta uued raamatud, niisugused, mis on hirmsamad, aga närvepingutavalt kaasakiskuvad, ja see on inimesele nüüd meelelahutuseks. Nende juttude mõjul muutub ta agas päev-päevalt tooremaks ja metsikumaks ja ta tahab leiutada veel hirmsamaid relvi, et nendega võideldes oma verejanulisust kustutada. Ja tal õnnestub see — ta hävitab iseenda ja oma loomingu. Ja seal, kus loksasid viljaväljad ja õitsesid linnad, jäävad järele vaid söötis põllud ja kurvad varemed. Liiga tilluke oli inimene oma olemuselt, kui et suuta unustada oma metsikust ja elada õnnelikult keset enda loodud kultuuri, sõbraks raamatud.

Ja siis tulevad kustki mujalt inimesed. Nad kõnnivad mahajäetud põldude ja varemete keskel ning neil tekib huvi nende inimeste vastu, kes kord seal elanud. Nad võtavad labidad ja hakkavad kaevama. Palju näevad nad vaeva, aga nad ei väsi. Suure huviga istuvad nad kaevatud augu kaldal ja sõrmitsevad leitud rahamüntide või muid jäänuiseid. Nad kaevavad seni, kuni tulevad

A. H.
Tammisaare
perekond.
Vasakul
juuresoleva
kirjutuse
autor
Riita Hansen

päevavalgele terved linnad kõige imelisemate chituste ja varandustega. Nad leiavad müürid, millel on kirjad, ja püüavad lugeda, aga ei mõista. Siis istuvad teadlased aastate kaupa ja uurivad kummalisi kirjatähti kuni võti leitud. Ja need inimesed arvavad, et nad midagi väärtuslikku leidnud, millega käes-

oleva inimsoo teadmisi on rikastanud. Kahjuks ei mõtle nad kunagi, kui naeruväärne see on imetleda asju, mis ammu möödas ja millest keegi ei hoolinud senikaua, kui nad tõeliselt olemas olid. Ainult purunenud killud on selleks küllalt tähtsad, et nende vastu huvi tunda.

ÜHISLAULUST

Kõik kultuurid vajavad viljelemist. Ka laulukultuur pole erandiks.

Päevakorral on praegu ühislaul. Kui koorilaulule E. Lauljate Liit on aastaid olnud hääks viljelejaks, siis ühislaulul — mis enesest küll kergem ala — on seni hää hoolitseja puudunud. Pole kujunenud ühislaulu traditsioon, nagu seda märkame põhjamaadel, kus selleks rahvaülikoolide võrk ja õpiringid teinud kauaaegset tõhusat tööd.

Kõnetame meie innukat ühislaulu viljelejat heliloojat Gustav Ernesaksa.

— On väär vaadata laulule, kui ainult kontsertsaali ettekandele. Laul on palju enam rahvahulkade spontaanne eneseväljendus. Ema hälli juures, õpetaja koolis, sõdurid marsikäigul, kogodusliikmed kirikus, sünnipäeva-külalised sõpraderingis, kuulajad aktustel ja koosviibimistel — vajavad laulu, kui tundeid ja meelivallutatavat jõudu.

Meie muusikaelu kipub valguma tippudesse. Tugev muusikakultuur aga vajab avaramat ja laiemat põhja. Samuti kui hää sportlaskond vajab laiade rahvahulkade sportlikku kasvatust, nii on ka ühislaul võimeline haarama laiu rahvahulkasid muusikaelule. Ühislaulu püüdlused aitavad kaasa koorilaulu arengule, koorilaulu areng mõjutab omalt poolt hääde solistide juurevoolu. Tõuseb kooride tase, täieneb repertuaar, suureneb nõudlus ja laulutahe, laieneb ja avardub meie laulubaas.

— Milliseid puudusi olete märganud meie senises ühislaulu viljelemises?

— Puudub ühine lauluvara ja laulujulgus. Ei tunta laulusõnu peast; organisatsioonides puudub üldine teadlik laulu viljelemine. Isegi meie hümni laulmisel puudub tavaliselt ühtlane tempo ega ole sõnadki täiesti ühtlased.

— Kuidas võita neid raskusi?

— Raskuste võitmise esimeseks sammuks on

asjatundjate kataaegsel kaalumisel koostatud esimene vihik ühislaulude raudvara, mis toob ühtlust sõnadesse ja asetab laulud õigestesse tonaalsustesse. Edasi on vajalik, et eriti noorte-organisatsioonid selle vihiku põhjal asuksid kavakindlalt ühislaulu viljelemisele. Lei-tagu laulujuhataja, korraldatagu enne harjutusi ja koosolekuid lühikesi ühislauluharjutusi, et tavaline lauluargus kaoks. Harjutatagu eriti uusi laule: võtab aega enne kui uued viisid ja sõnad pähe jäävad ja omaseks muutuvad. Väga häa on kui ka koorijuhid kooriliikmetega ühislaulu harjutavad. Koosviibimistel võivad siis koorilauljad kujundada väikesi laulurühmasid, kes laulu juhivad.

— Mida arvata vihiku lauludevalikust?

— Vihikusse on koondatud 26 laulu meie lauluvara paremikust. Valitud on rütmilt mitte rasked ja ulatuselt mitte liiga kõrgele kippuvad laulud. Mõnedki muidu levinud laulud, nagu: Kaunimad laulud pühendan sull' jt. ei sobi hästi ühislauluks, milline peab olema võimalikult lihtne ja kerge. Paljude seni üld-

tuntud laulude kõrval on vihikus toodud uusi ühislauluks sobivaid laule nagu:

Hakkame, mehed, minema!

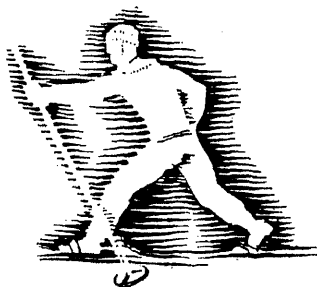
Nii ajartas ringi käänd!

Veere, veere, vokiratas! jpt.

Muidugi pole selle vihikuga antud veel kogu meie ühislaulude paremik. Paljud ootavad veel järjekorda ning peab ootama ka Riikliku Propaganda Talituse poolt väljakuulutatud võistluse tulemusi ja jälgima vihikus toodud laulukeste levikut. On täitsa mõeldav, et rahvas ise lõpliku valiku teeb ja omale antud vihikust ühislaulud leiab. Ka sobib vihiku kõrval harjutada koraale ning muidki üldiselt tuntud ühislaule. Kahjuks on meie koraalid ja muudki senised ühislaulud oma enamuses liiaks saksa-pärased ega vasta meie rahvuslikele kui ka musikaalsetele arusaamistele. Loodame, et asi pikkamööda paraneb.

Igal juhul näib vihiku suur levik ja tema üheaegselt tarvituselevõtt koolides, kaitseliidus jt. organisatsioonides kujunevat esimeseks põhiliseks ja suundamääravaks sammuks meie ühislaulu püüdlustes.

A. M.

ÜENÜ tähetate suusatamine 1940

Paukuva pakasega teostas ÜENÜ noor spordivägi tänavugi traditsioonilise tähetate suusatamise. Ilma karmusest hoolimata viisid sajad suusatajad ülesande jonnakalt läbi ja pelnemate ilmade puhul oleks osavõtjate suusatajate arv kaugel ületanud tuhande. Ainult üksikud loobusid, neist Vasalema ja Kuijõe-Piirsalu mõjuvate põhjusteta, Noarootsi ja Oru-Linnamäe aga kange pakase tõttu, mis pika vahemaa tõttu oleks muutunud väljakannatamatuks. Peab imestama aga näiteks Ranna-Pungerja osakonna saavutust, kes kõvast pakasest hoolimata sooritas ülesande — läbi Alutaguse põlismetsade ja üle Sirtsu soode üle 60-km matka ÜENÜ Tudu osakonda. Sellise karastatud sportlikkuse näiteid on teisigi.

Vaadeldes sellest suusatamisest säilinud „kirjanduslikku ürikut“ — matkapäeviku lehti, võime eelkõige konstateerida siingi kange külma mõju. Pakane on pannud endast palju rääkima ja ilmselt halvanud võimet muust

kirjutada. Igatahes on 90% matkapäevikuist kaetud ilmataedega. Tuleviku uurijal ei ole selle päeviku põhjal raske kindlaks teha ilma seisukorda Eestis 10.—24. II 1940.

Harude alguspunktide osakonna eeskuju on nakatanud kogu haru suusatajaskonnad: üht haru mööda liigub päevikuleht ainult saabumise ja lähtumise kellaaegadega, teisel on algatatud spordivärsse kangelaslikult lõpuni jätkatud. On aga kuski proovitud joonestusega, siis on sedagi hilisemais etapes korratud. Üks liin on joonistanud üksikasjalikke sõidukaarte.

Ei puudu muidugi ka spontaansemad väljarsked: keegi on suusatajatele luuletatud saatesõna varustanud ka viisiga. Harvad osakonnad on lisanud fotosidki.

Mis aga vastu õhkub igalt päeviku leheküljelt — see on vaimustus ürituse vastu ning alaline kinnitus naabrite sõbralikust vastuvõtust. Selle ürituse suurim saavutus on siiski kontakti arendamine naabrite vahel talviste otseteede kaudu. Üks osakond on pidanud võimalikuks just selle kontakti tihendamise huvides teha ettepanek sarnase sõidu teostamiseks suvelgi — siis muidugi jalgratastel.

Kr. Raud

Esko talu

õu
joonis

ADAMSON-ERIC

KUNSTI-AASTA LÄVEL

Enam osatähtsust kunstile“ ning „Kunst rahva sekka“ — need on Kristjan Raua nimelise kunstiaasta hüüdsõnad. Kunstiaasta, mis Vabariigi Peaministri poolt 3. märtsil EKKKÜ näitusel väljakuulutati kestab 1. märtsini 1941 ja selle õnnestumine oleneb eelkõige sellest vastukajast, mis just eestkätt laiade hulkade poolt kunstiaasta üritustele osaks saab. Kahtlemata on ühinenud kunstnikkonna algatustel suur osatähtsus, samuti on oluline Vabariigi Valitsuse nii moraalne kui materjalne toetus asjale, kuid kõige selle juures jääb kunstiaasta kordaminek sõltuvaks siiski kogu maa huvitõusust kunsti vastu.

Juba algusest peale peaks kunstiaastale sisu andmises välditama asjata ametlikkus nn.kroonulikkus halvas mõttes, sest sundus ei meelita ligi ei noori ei vanu. Teiselt poolt paistab, tuleks vältida liigselt suure, kohmaka ja ku-

luka kunstiaasta aparatuuri loomine. Võib olla et piisaks kahest keskusest ühest pääkomiteega Tallinnas ja Lõuna-Eesti tegevuspiirkonda hõlmavast Tartus. Teised kohalikud komiteed üle maa võiksid moodustuda lihtsalt kohapääl olevate aktiivsemate kultuurühingute juure, sest tegelikult mõnes väiksemas keskses piisab sageli paari või ühe kohapäälseid olusid hästi tunda aktiivse tegelase koostööst Tallinna või Tartu kunstiaasta bürooga.

Nüüd aga räägime Kunstiaasta sisust. Kõigepäält ei ole võimatu, et paljud selles näevad, võiks ütelda vaid kodukaunistamise hoogtöö kõrgemat astet, tähendab et kunstiaastal katuse värvimise ja lillepeenarde rajamise kõrval tuleb enam rõhutada siseruumide kaunistamist maalide ja raidkujudega. Säärane asjasse suhtumine pole küll asjale kahjulik, kuid sellega po-

leks kaugeltki tabatud kunstiaasta päris sihti — „Enam osatähtsust kunstile“.

Tegelikult on viimastel aastatel meil tõesti mõndagi äratehtud kodukaunistamise alal, vähemalt välispidiselt, ja sel alal tehtu võiks aina kasuks tulla ka kunstiaastale. Vaatame aga vähe lähemalt saavutusi kodukaunistamise alal ja meie näeme, et siin on sageli tegu ka vaid selle välispidise pette-pildiga, sest tegelikult on see väline nägu vaid ette mingitud. Võtame näit. lihtsalt neid maju, mille seinad ja katust on vaid maanteepoolt võõbatud. Milline pettumus on kui satute sarnaselt „korrastatud“ tallu teiselt poolt jalgrada pidi, kust teie ei pääse nägema fassaadi. Mulle meenub siin nähtu ühes Balkani riigi päälinnas. Üks noormees, kes pakasega laskis bulvaril läikima lüüa omi kingi, kuid selle toimingu juures paljastusid aga tema paljad kannad, sest mõlemal sukal polnud kanda olemas. Idamaise hää tooni seisukohast too noormeese toiming ei ole, kuna säääl härrasmehe esimeseks tunnuseks on läikiv jalanõu, meie mõiste järel aga tuleks enne terve sukakand ja siis alles kinga peegel-läige. Kuid võib olla ei mõisteta mind siin täiesti sest nii mõnelegi kipub keelele, et parem pool maja ja katust värvitud maantee poolt, kui mitte midagi — sest vaevalt minusugune möödasõitja teab kui suurte pingutustega ja millise kokkuhoiu teel on saavutatud seegi „pool muna“ tühja koore asemel!

Hüva — just neist tegelike võimuluste ärakasutamisest, kuid otstarbekalt ärakasutamisest tahaksingi kõigepäält juttu teha Kunstiaasta puhul, sest erakorralised ajaraskused sunnivad meid täna ja homme arvestama tegelikkusega rohkem kui kunagi.

Edasi veel vaadeldes Kunstiaastat kodukaunistamise seisukohast võtame näitena, et iga leibkond Eesti Vabariigis ostaks Kunstiaastal ühe originaal kunstiteose (maali, skulptuuri või graafika), nii oleks kahtlemata tohtu hulk kunstiteoseid meie kodudesse viidud ja kunsti hääks väga palju raha kulutatud, kuid kas sellega oleks

Kunstiaasta hüüdlause — „Kunst rahva sekka“ tõesti selle loosungi kõige paremas mõttes lahendust leidnud on veel küsitav. Küsitav on ka kas see hiigla summa, mis sarnaste individuaalsete ostude kaudu aasta jooksul välja oleks antud, kas see raha oleks sarnaselt küllalt otstarbekalt kulutatud?

Julgen väita, et eelpoolne moodus poleks kaugeltki mitte üks sihilähe-daim. Esiteks juhul kui kõik ostjad oleksid vaid oma vabadest ülejääkidest kunstiostuks raha kulutanud, siis oleks seda paljudel juhtudel olnud vaid mõni üksik kroon. Selge, et sellest ei piisa algupärase kunstiteose omandamiseks. Teiseks võttes vaid selle osa meie rahvast kellele leibkonna kohta Kunstiaastal oleks võimalik kunstiteose omandamiseks välja anda sada krooni ja enam, siis ei tarvitse ka siin tulemus olla parem kui esimesel juhul, kus ost tuli teostada vaid mõne krooni piirides, kui ostjad töid vaid ainuüksi oma meeldivuse seisukohast valivad. Nii toimides saaks küll paljudesse kodudesse teoseid mis nende ostjatele meeldivad (võivähemalt meeldisid), kuid üldiselt ei ole sellega kunst rahvale veel kuigi palju lähemale toodud.

Kõigepäält Kunstiaasta ülesanne on ikkagi eelkõige arusaamist kunsti ja ütleme avameelselt arusaamist heast kunstist laiematesse hulkadesse viia. Ja mitte ainult arusaamist vaid enne seda lugupidamist kunsti vastu. Küll siis juba õiget teed kaudu lähenedes tekib arusaamine ning ka armastus kunsti vastu.

Ma mainisin hääd kunsti teades, et siin kerkib otsekohe küsimus, milline kunsti pale see „hää kunst“ on, kunstil on palju palgeid ja mõned neist õige virilad nii arvavad kindlasti paljud. Tõesti, üks kunstiski ole hääd ja kurja kõrvuti nagu viljapääs haganaid ja teri. On viljapäid suuri, teisi lühemaid kuid raskeid — tuumakaid. Küllap põllumees on kogenenud ning teab — milleks millist viljakasvu hinnata — kuna kõrt ja kuna tera.

Kuid Kunstiaastal tahame kõigepäält kõik õppida mõistma kunsti nii oma

kui võõrast, tänapäevast ja ajaloolist, kuid eelkõige aga meie kunsti tänapäeva palet, sest selles nagu ta on, on tükikene meid kõiki endid nii nagu meie oleme tänapäevas ja pant meie tulevikku.

Tallinn ja Tartu on hellitatud meie teiste linnade seast neil on peaaegu aasta läbi kunstinäitusi, ning nende alalised kunstikogud on ulatuslikumaid ning neid kogusid täiendatakse pidevalt. Narva, Pärnu, Rakvere, Viljandi jne. näevad näitusi ja enamikus vaid kohapäälseid, mitte sageli ja mitmed meie vähematest linnadest pole korragi näinud kunstinäitust. Kunstiaastal peaks just sel alal kõige rohkem ettevõetama ja kohapealse algatuse olemas olles peaks aasta pärast olukord hoopis teistsugune olema tänasest — ja nimelt et meil oleks väga vähe suuremaid asulaid, kuhu Kunstiaastal pole näitused ulatunud.

Kuid, nagu öeldud, asja kasuks oleks kui algatus tuleks kohapäält väikelin-

nadest, alevitest, valdadest, koolidelt, noorteringidest jne. Kohapääl teatakse ruumide avarust, valgusküllasust, veovõimalusi jne. jne. paremini kui seda Kunstiaasta keskbüroo Tallinnas või ka loodavad maakondade toimkonnad seda teavad. Kunsti aasta organite kõrval võivad siin mitmesugustele algatustele tõhusalt abiks olla ka meie kunstnike kutseühingud EKKKÜ ja RaKü Tallinnas ning K/ü Pallas Tartus. Igal juhul pole mingi ettevõtlikkus üleliigne, arvesse võttes seda kontaktipuudust mis valitseb praegu kunsti ja meie rahva laiemate ringide vahel. Kõikjale loenguid, näitusi ja ka jäävalt kunstiteoseid nii avalikesse asutustesse kui kodudesse, üksiku algatusel ja kollektiivselt muretsetud. Need on suures laastus teed, mille kaudu kahtlemata Kunstiaastal mõndagi saavutada saab mitte ainult väljakuulutatud aasta programmi täitena, vaid selleks, et anda kunstile tema osatähtsus meie elus.

J. MAISMA

Noored ja kodukultuur

Kodu on kooli ja ühiskonna kõrval määrava tähtsusega üksikisiku, eriti noore arengule ja aluseks rahva elule. Seal noor inimene saab oma esimese kujunemise, sealt leiab ta suunamist õpingute ja elukutsele ettevalmistamise ajastul, sinna tuleb ta puhkama ja järgneavaks tööks ning tegutsemiseks jõudu koguma.

Inimese meeoleolu suunamisel ja temas tööpinge säilitamisel on ta lähemal ümbruskonnal, eeskätt kodul täita juhtiv osa. Kodu, kus valitseb kord, puhtus ja kooskõla, annab meile häid ja püsivaid elamusi, kosutab, toidab ja rikastab me vaimu ja omakord harjutab ning kasvatab korratunnet nii suurtes kui väikestes, nii vanades kui noortes. Tõeline kodu peaks igapähele olema kohaks, millele ollakse alati seoses, mis õigupoolest moodustab inimesega terviku ning on tema võimete hoidja ja kasvataja (Rasmus Kangro-Pool).

Dr. A. Koort väidab „Akadeemias“ 1938, nr. 7, et „iga inimese hingeelus on kõige määravama tähtsusega elamused oma ligemast ümbrusest, mis omakorda moodustab löike elavast rahvuslikust maailmast. Iga õige pedagoogika võtab lähte kohta neist elamu-

sist ja püüab neid ekspliteerida (käsitleda, selgitada), arendada ja vaimustada.“ Sellest lähtudes „iga rahvuslik kasvatus toetub sellistele elamustele, süvendab, avardab ja vaimustab neid ühiseks ja ühtlaseks kodumaaelamuseks.“ Siit järeldus: kodu, temasse kuuluv ühiskonna algrakk — perekond ja nendega seotud elamused on tähtsaimaid nägematu id niite, mis seovad meid kodumaaga ning me rahvaga.

Seepärast me ei vaata korralikule ja kaunile kodule kui „asjata aega ja kulu nõudvale edevusele või moeasjale, vaid kui meeoleolu ja käitumist suunavale tegurile, kui tähtsale kasvatusvahendile, mille mõju on pidev ja tulemusrikas“ (mag. A. Kurvits).

Milline on aga meie kodu? Lõviosa me kodudest, kahjuks, ei ole suutnud sammu pida me üldarenguga. Kapitalivaestena oleme püüdnud esimeses järjekorras panna rohkem rõhku me majapidamises vajaliku soetamisele ja oleme tihti ükskõikselt suhtunud me kodu korraldamisse ja kaunistamisse ning meie tõelise kodutunde loomisesse. Kui paljudel meist ei ole kodu ulaluseks, kuhu eksitakse ainult siis, kui kusagil mujal paremat ei leidu! Küllaldasel arvul leidub ka

pooliku küpsusega, pahatihti aga raha ja võimalustega kaaskodanikke, kes, nagu ütleb A. H. Tammsaare oma teoses „Ma armastasin sakslast“, tahavad ise olla nii, nagu oli meie endise aja maaisand, kes praegusel ajal peaks olema jäädavalt kadunud meie seast. Kas pole nende kodud, mis sisustatud varem ühele või teisele vürstile või krahvile kuulunud mööbliga või, halvemal juhul, maalt lahkunud sakslastelt „odavalt“ ostetud koluga, hällideks, kus kujundatakse noori ja silutakse vanu meile mittevastuvõetavas vaimus?

Kui jälgime me noori, siis leiame nende seas väga paljusid, kel puudub tihe side nende koduga, kes ükskõiksel, kui mitte vaenulikult suhtuvad kodusse. Noor inimene, mitte leides kodus täielikku rahuldust, kerge käega katkestab niikuinii nõrgad sidemed koduga ja siirdub „kaugelele randadele“ — rahuldust ja õnne otsima; temast võib kujuneda inimene, kes talitab põhimõtte järgi: „ubi bene, ibi patria“ („kus hea, seal on kodumaa“).

Tahtmatult kerkivad esile küsimused: millised on sellise ebameeldiva ja soovimatu nähtuse põhjused ja mida peaksime tegema nende vältimiseks?

Üksikud perekonnad tahavad liialt hoida ja hellitada noori, et seega nende elu teha kergemaks. Nad ei pane aga tähele, et nõnda noor lülitatakse välja vanemate ja terve perekonna tööst ning toiminguid. Kui aga noort lastakse katsetada jõukohaste tööülesannetega, siis arendatakse temas tegutsemis- ja aitamistungi. Noor tuleb kaasa, alul mängides, hiljem aga täiesti teadlikult, olles valmis end pingutama üldsuse huvides. Arendagem isikupärast algatusvõimelist tegevust. Peale oma riiete ja jalanõude korrastamise ja puhastamise kui ka oma voodi ja toa korraldamise tütarlapsed võiksid kordamööda valmistada nende poolt koostatud kava järgi lõunat, kõigiti kaasa aidata ruumide sisustuse korraldamisel ja majajärgu korrashoiu eest hoolitsemisel.

Võiksim võtta eeskujuks Taani noort, kes kevadel „rendib“ isalt-talupidajalt tüükikese maad aias või põllul, kuhu siis külvab „oma“ vilja; „oma“ põllu eeskujulik harimine ja töö tulemuste ning edukuse täpne selgitamine on noore aasajaks. Samuti antakse poja või tütre hooleks kodulinnud või väikesed koduloomad, rakendatakse noori tegevusse viljapuude istutamisel, uute aedade ja puisteede rajamisel ja majade värvimisel. Säärane tegevus tutvustab noort tõsieluga ning asetab teda silm silma vastu elutarvetega, arendab noores tööindu ja leidlikkust tööjõudluse tõstmiseks ja seob teda koduga. Selle võttega suudame noort, kes, pea täis ideid ja arvestust, kipub elama oma elu ja jääma võõraks nende (s. o. koduste) toimingutele, panna kõnelema meie kodust, meie tööst ja tegevusest ja teha teda kaasvastutavaks ta kodu edus või ebaedus. Säärane noor vaevalt katkestab sidemed koduga. Leida Kalling-Kant loeb perekonna suurimaks kasvatuslikuks mõjaks ja parimaks kasvatuslikuks osaduskonnaks teatava „meie-ühiskonna“ meeleolu loomise.

On selge, et ainult sõnadega ei ole võimalik noort harjutada puhtusele ja korrale; me peame ta asetama vastavasse ümbrusse, mis mõjuks temale kasvatavalt ja sunniks teda pidama puhtust. Olles ise kõigiti eeskujuks, anname noorele kodus, koolis ja noorsoo-organisatsioonis häid omadusi tema ja ta lähema ümbruse korrastamisel.

Koolis ja noorsoo-organisatsioonis teatavaid harjumusi ja oskusi saanud noor ei suuda taluda korratust kodus ja selle ümbruses, vaid teadlikult asub asja parandamisele ja korraldamisele. Tulemus on see, et ka nemad saavad haaratud noorte innust ja eeskujust ja nendega koos suurema energiaga rakenduvad kodukorraldamise töödele. Vajadus sisustada kodu lihtsa, otstarbeka ja kauni mööbliga ja kaunistada teda aknaeesriietega ja vaipadega sunnib noori asuma nende esemete valmistamisele, milline asjaolu sunnib noort tegelema praktilistel aladel, eriti kodukäsitööga.

Järjekordseteks ülesanneteks noortele on nende kodude tervishoidliku seisukorra selgitamine ja selleks vajalike paranduste teostamine, veevärgi, kütte ja valgustuse korraldamine ja majapidamiseks vajalike mehhaaniliste seadete soetamine.

Tahaksin peatuda veel ühe küsimuse juures, millel on tähtsus noore tihedamal sidumisel ta koduga.

Mängiv laps eraldab tooliga teatava osa toast selleks, et sel teel moodustada „oma“ tuba, kus ta teiste poolt segamatuna võiks elada oma nukukeste ja asjakestega.

Paariks päevaks laagrise kogunenud salk poisse või tüdrukuid asub nende ajutiseks elamuks, kodus määratud telgi korraldamisele ja korrastamisele. Unustatakse ümbrus, elatakse „oma kodule“. Hea tahe, algatus, leidlikkus, hool ja töö on selle kodu loomisel määrav ja peamise tähtsusega. Ja kui veel naabritega võistlus lahti läheb, siis hoiatalt!

Oleme kuulnud ingllastest, kes pärast õnnestunud ärilist tehingut väljas siirdub koju „oma kindlusesse“, kus ta ei taha saada häiritud temale võõraste isikute poolt.

Kõik need ülaltoodud näited kõnelevad nii mitmesuguse vanusega kui ka päritoluga isikute juures esinevast soovist evida „oma kodu“, „oma nurka“. Meie pole veel palju suutnud teha selleks, et noorel oleks „oma nurk“. Linnade moodsate majade inimestest täiskiilutud karpkorterid ei võimalda seda. Maal, kus korteriolud peaksid olema soodsamad, pole selle küsimuse otstarbeka lahenduse vajadusele osatud seni vajalikku tähelepanu pöörata.

Kokkuvõttes, meie noorte, meie rahva ja maa tuleviku huvides püüdkem kodus luua õhkkond, mis mõjuks noorele kasvatavalt, suudaks teda siduda ja oma eeskujuga ning terve ja meie rahvuslikust omapärasest kantud vaimuga annaks noorele tõuget oma kodu loomiseks ja selle kaudu ning kaasabil oma elu korraldamiseks ja elu edasikandmiseks.

H. TANN

OHTLIK REISIJA-LIIKLEJA

Mõni vahest loodab siit midagi leida metsiku lääne raudteeröövleist, kes maskeeritult tavalisiks reisijaiks, laetud revolvi ähvardusel ootamatult riisuvad kaasreisijad paljaks, või sunnivad rongi peatuma, et süs reisijaid maisest varast kergendada. Kuid ei. Meie hädaohtlik reisija ei ole kaugeltki see kardetav gangster, ta on päris harilik ja sageli täiesti ilmsüütu isik, kellega meil on kokkupuutumisi igapäev, küll sõidul trammis ja raudteevagunis, tänavail ja kõikjal, kus me liigume.

Et asi oleks selgem, lubatagu esitada mõni pildike säärastest ohtlikest reisijaist-liiklejaist.

Kiirrong seisab Balti jaama ees. Reisijaid on rohkesti. Mõistagi ei puudu ka saatjad, kes on kogunenud kobarasse vaguniukse ette. Ja mõni nendest seisab koguni vaguni trepil, isegi vaguni esikusse sõandavad nad tungida. Ärasõiduks on aega veel ainult üks minut. Kuid saatjad ja sõitjad nagu ei pane seda tähelegi. Järsku aga kõlab „ärasõit“ ja rong hakkab liikuma. Samas algab perroonil ja vaguni treppidel üldine rabelemine. Kes hüppab, kes tormab veel viimisel hetkel liikuvale rongile, kes ruttab rongilt maha. Näib esialgu nagu see suur rabelemine lõpeks kõik hästi. Aga üks paarikene ei saa kuidagi veel teineteisest lahkuda. Noormees ripub vagunitrepil ja mängib oma valitu ees kartmatut rüütli. Muidugi on ta arvamusel, et ta on

hää sportlane ja usub, et suudab liikuvalt rongiltki maha hüpata. Jumalaga-jätu stseen venib, kuid samal ajal hakkab rong kiiremini veerema. Uljas-olla-tahtev noormees riskib ja nüüd hüppab perroonile otse inimeste hulka. Kostab kiljatusi ja hädakisa. Ja nüüd lõppvaatus — kirumist, kriimustusi, muhke ja mõningaid sekeldusi ametvõimudega. Sedakorda hädaohtlik jumalagajätja õnneks ei suutnud põhjustada raskemat õnnetust. Halvemal juhul aga oleks lõppenud ta kergemeelus rongi rataste all. See oli üks pildike hädaohtlikust inimesest liikluses.

On ka sääraseid, kes oma igapäevastes toimingutes on väga täpsed, arvestades alati sekunditega. Kogu päevakava on nendel korraldatud justkui stopperi järele. Ta arvestab: kell 7.31 läheb rong. Kui ta kodust väljub täpselt kell 7.13, siis jõuaks parajasti veel astuda liikuva rongi viimase vaguni viimasele trepile. Kas pole tore säärane täpsus? Kas see ei vääriks järeletegemist?

Aga kord sattus ta pigisse. Uhel hommikul jõudis ta alles siis jaama, kui rong oli juba peaaegu jaamast möödas. Kiirjooksul jõudis ta rongile järele, hüppas peale, kuid nii õnnetult, et vigastas oma jala. Tagajärjeks oli — paar nädalat haiglas. Kelle süü? Muidugi süüdi oli taskukell, mis just sel hommikul suvatses minuti võrra maha jääda. Või aga oli süü siiski hädaohtlikus liiklejas eneses?

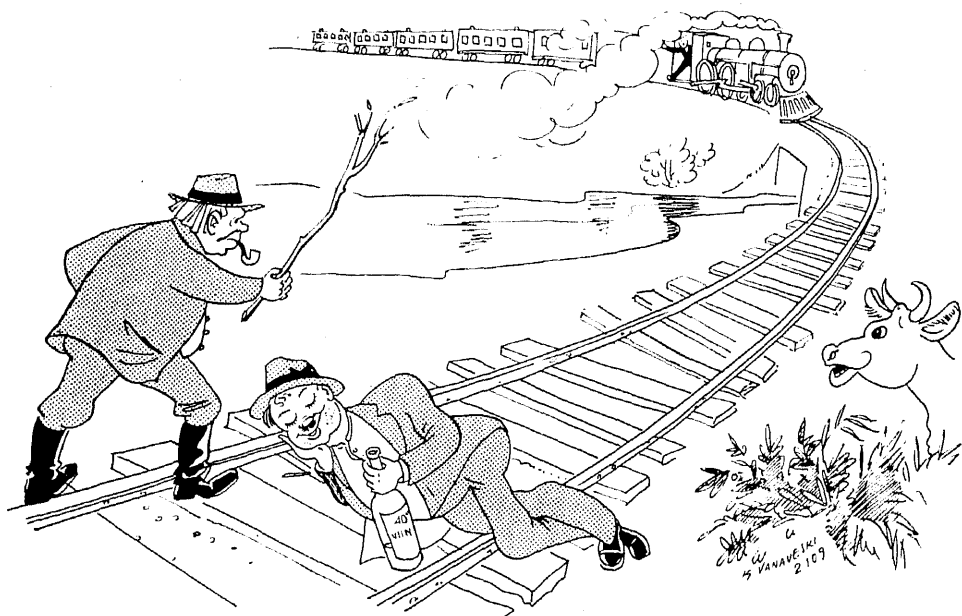
Veel üks pildike. Ema sõidab oma väikese

tütrega maale. Reisijaid on rohkesti. Ema leidis vagunis huvitavaid kaasreisijaid, kellele ta avaldab oma suurt rõõmu, et pääseb korraks jälle maale, eemale pealinna mürast. Ka väike tütreke tunneb suurt huvi reisi vastu ja alustab enda algatusel tutvumist vaguniga. Lõpuks seisab ta avatud vaguniukse lävel. Vaid hää ingel hoidis väikest, et ta ei kukkunud vagunist välja. Viimasel hetkel sai ema mahti katkestada jutuvada, et heita pilku lapsele. Last polegi vagunis. Ema muutub surnukahvatuks. Kadunud on rõõm ja heameel reisi üle. Leiab lapsukese

likud liiklejad, sest nende tähelepanematus nõudis nendest ohvriks ühe.

Ja säärased kurvad juhtumid pole üksikud. Alles oli kahe liiklusohvri kirstupanek 16. veebruaril. Üks oli 8 a. Trelin, keda tramm muljus surnuks, ning teine oli raudteetööline, lasteisa, keda tabas raudteel surmavalt mootorvaguni ots, purustades ta kolju. Palju pisaraid, kurbust ja leina tõi nende kahe surm omastele.

Nii mõnigi räägib saatuselöökidest ja halliseb temale osaks saanud õnnetuse üle selle asemel, et leida õnnetuse põhjus ja kindlaks

viimaks kummardumas vaguniuksest välja. Laps on päästetud. Ema rõõm on suur.

Õnn, et kõik nõnda lõppes. Aga väärrib tõsiselt hädaohtriku reisija nimetust.

Nüüd veel hiljuti juhtunud kurbadest sündmustest.

Isa läheb tööle. Teda saadab 14-a. poeg. Jõudnud Lilleküla peatuskoha juures asuvale raudtee-ülesõidukohale, lahkub poeg isa kõrvalt ja jookseb Lilleküla jaamahoonesse, et kellaega vaadata. Poja ootamata jooksupistmine tuli isale üllatusena ja ta jäi ettevaatamatult järele vaatama. Sel hetkel aga lähenes Haapsalu kiirrong. Mees ei märganud seda ja astus otse rongile ette. Vahemaa õnnetu ja rongi vahel oli vaid mõni meeter. Rongi pidurdamine osutus võimatuks ja mees oligi veduri rataste all.

Ka need kaks, isa ja poeg, olid hädaohtr-

teha oma süü osatähtsust juhtunud. On nii sama odav kui mõttetu kõiges, mis juhtub teha saatust vastutavaks, põigeldes ise oma süüst kõrvale. Sellega pole välditud veel ainustki õnnetust. Vale on ütelda, et saatus on süüdi. Mitte saatus ei riisu meilt vanemaid ja lapsi, vaid meie endi kergemeelsus, meie tähelepanematus. Neid pahesid võime hea tahtmise juures hõlpsasti kõrvaldada ja siis me pole enam hädaohtrikud liiklejad.

Kas Nunne tänava raudtee-ülesõidukoha ületamisel pole rohkesti inimesi kannatada saanud? On saanud. Kas seal ei tõmmata rongi läbisõidul ette valdast? Tõmmatakse. Aga mis teeb rahvas, liiklejad? Tungitakse valta alt läbi ja minnakse siis lähedale liikuvale rongile, peaaegu ninaga riivatakse vedurit ja vaguneid. Ja seda tehakse vaid selleks, et kiiremini jõuda üle raudtee teisele poole. Peab

Kirjandust vanade rahvakommete alalt

Viimastel aastatel on ärrganud clavam huvi endisaegse rahvakultuuri vastu. Juba minevikku taganenud kommete ja traditsioonidega püütakse uuesti tutvust teha ning sageli soovitakse pühade ja tähtpäevade pühitsemisel uuesti tarvitusele võtta vanaaegseid kombeid ja tavasid või esitada neid lavaliste ettekannete kujul. Seejuures on aga suureks takistuseks, et meil pole veel küllaldasel määral vastavat virjandust ja et neidki väljandeid, mis olemas, tarvilisel määral ei tunta ega kasutata. Et vana rahvakultuuri elustajaid näib olevat arvukalt just ÜENÜ ridades, siis pole vist üleaarne siin lühidalt juttu teha neist teostest ja kirjutistest, mille tundmine võiks asjaharrastajaile olla abiks ja kasuks.

1.

Vaatleme kõigepealt kalendripühade ja tähtpäevadega seotud kommete ala. Siin on populaarseks sissejuhatavaks teoseks

imestama, et meie liiklejatel on tõesti nii vähe aega, et ei suudeta oodata rahulikult mõnd sekundit. Aga kui juhtub kellelegi tuttav vastu tulema, siis on otse raudteerööpmetel küllalt aega jutlemiseks.

Ka sääraseid on hädaohtlikud, liigagi hädaohtlikud liiklejad.

Lõpuks laseme kõnelda arvudel. Nagu tänavaliiklusõnnetuste ohvrite hulgas, nii ka raudteel on erakordselt palju alaealisi kannatajaid. 1938. a. sai raudteel surma 6 ja vigastada 6 noort. Viimase kümne aasta jookul oleme aga kaotanud raudteeliiklusõnnetuste läbi 272 isikut surnutena ja 377 isikut sai vigastada. Nende arvude hulgas ei ole neid, kes oma rumaluses otsisid teadlikult surma rongirataste all.

Linnadest on õnnetuserohkemad Tallinn ja Nõmme; maakondadest Harju ja Viru.

Analüüsidest raudteel juhtunud liiklusõnnetusi selgub, et õnnetuste põhjuseks on eelkõige ohvri purjusolek, raudteel ettevaatamatu ja keelatud käimine, magamine rööbastel, liikuvale rongile peale või maha hüppamine, rongilt kukkumised ja tõuked ning eksisõidud hobustega piki raudteed.

Ja nüüd kõike kokku võttes peab kinnitama, et suurem arv nendest liiklusohvritest, sattugu nad ükskõik missugusel põhjusel rongi alla, ette või vahele, kuulub hädaohtlike liiklejate hulka.

M. J. Eiseni „Eesti uuem mütoloogia“ (ilmunud 1920). Kuigi sisult juba tublisti vananenud, on see tänini siiski ainuke teos, milles käsitletakse kokkuvõtlikul kujul kõigi tähtsamate kalendripühade ja tähtpäevadega (nagu jõulud, uusaasta, vastlapäev, kevadised pühad, nelipühi, jaanipäev jne.) ühenduses olnud kombeid ja uskumusi. Ülevaated on osalt küll üsna lühikesed, kuid võimaldavad siiski esialgse orienteerumise ses ainalas. Üksikute pühade kohta leidub peale selle veel eri uurimusi ja ülevaateid.

Meil ja mujalgi põhjamaades on aasta tähtsamaks pühadeperioodiks jõulud. Seetõttu ka kõige sagedamini tuntakse huvi just vanade jõulukommete lavastamise või refereerimise vastu. Sel alal sobib käsiraamatuks M. J. Eiseni teos „Meie jõulud“ (ilm. 1931). Selles käsitletakse küll ainult nn. „pärisjõulukombeid“, kuna jõulu, vana-aastaõhtu, uusaasta ja kolmekuningapäeva ühised kombed on jäetud välja, ning samuti puuduvad siit jõulumängud. Sellest hoolimata sisaldab see teos rohkesti materjali jõulude kohta. On toodud arvukaid paralleele ka teiste rahvaste kombestikust. — Meie vanaaegses jõuluveetmises olid võrdlemisi tähtsal kohal veel jõulumängud. Jõuluvalg oli ühtlasi tähtsaimaks mänguhoajaks. Seni aga trükikirjanduses kahjuks puudub päris hea esitis vanadest jõulumängudest, kuigi mõningaid ülevaateid on ilmunud. G. Vilberg on Ida-Harjumaal (peamiselt Kuusalu) jõulumängudest kirjutanud ajakirjas „Eesti Kirjandus“, 1920. a. k., esitades üldse 34 mängukirjeldust. Kokkuvõtlikke ülevaateid eesti jõulumängudest on avaldanud E. Päss ajak. „Kaitse Kodu“ 1932 (jõulunumbri) ja nende ridade kirjutaja ajak. „Nädal Pildis“ 1938, nr. 24. Setu jõulumängudest on P. Ariste kirjutanud teoses „Album M. J. Eiseni 70. sünnipäevaks“ (Tartu 1927). Samas teoses on veel kirjeldatud endisaegseid jõululeibu (J. Manninen) ning näärisokku ja jõuluhane (G. Ränk).

Vastlapäeva kombestiku on süstematiseeritud kujul trüki toimetanud E. Päss nime all „Lihahede Eestis“ (Eesti Rahva Muuseumi Aastaraamat VI, 1931). Sama autor on kirjutanud uurimuse vastlalaulude kohta: „Eesti liulaul“ (ilmunud Tartu Ülikooli „Actades“ B XXXI, 1), trükides seal samas ära ka kõik vastlalaulude viisid. Üksikuid vastlapäevalaule leidub kõigis rahvalaulude antoloogias. Mis puutub vastla karnevali, millest sageli ollakse huvitatud, siis tähendatagu, et karnevali eesti rahvakombed ei tunne; rahvapärase vastlapidamises pole mingisugust karnevali.

Kevadiste pühade, nimelt urbepüha (palmipuudepüha), suure nädala ja lihavõtte kombestiku on trüki avaldanud M. J. Eisen nime

all „Kevadised pühad“ (ilmunud Tartu Ülikooli „Actades“ a. 1932). Vaatamata mõningastele puudustele võib seda teost vastava ainekastikuga tutvumiseks kasutada.

Nelipühi ja jaanipäeva puhul tuleb leppida nende artiklitega, mis leiduvad M. J. Eiseni teoses „Eesti uuem mütolooia“ (vt lk. 151–152 ja 28–37). Veel üksikasjalisemaid või teaduslikumaid ülevaateid pole seni ilmunud. Samas vastmainitud teoses on kirjutatud ka Maarja austamisest ja maarjapäevadest (lk. 69–84), samuti on seal lühidalt esitatud veel mihklipäeva, mardipäeva, kadrapäeva jm. tähtpäevade kombestikku. „Mardipäeva mängudest“ on E. Päss kirjutanud Eesti Rahva Muuseumi Aastaraamatu VIII köites (ilm. 1934). Mardija kadrilaulu leidub rahvalaulude antoloogias.

2.

Vanade pühadekommete kõrval on vanavarahrastajad sageli huvitatud endistest kosjaja pulmakommetest, sest pulm oli vanasti õieti kõige tähtsamaks pidustuseks, mis kestis mitu päeva. Pulma tulid sugulased lähedalt ja kaugelt, sinna kogunes terve suguvõsa. Mitmel pool on veel kuni meie päevini säilinud komme, et pulmapeost ei võta osa mitte ainult abiellujate lähemad sugulased, vaid üldse kõik selle küla inimesed, kus pulma peetakse. Keda pole otseselt kutsutud, see läheb kutsumata. — Üldse on eesti rahvomeane pulmapidu säilitanud rohkesti vana ja omapärast nii kommetes kui lauludes.

Kahetseda tuleb, et meil seni veel puudub ulatuslikum eestikeelne ülevaade või uurimus eesti pulmakommetest: On küll tehtud mõnesuguseid eeltöid pulmakirjelduste väljaandmiseks ühes või kahes köites, kuid nende köitete ilmumiseni kulub vist veel tükk aega. — Läänud sajandil on ilmunud saksakeelne uurimus eesti pulmakommetest: L. v. Schroeder, „Die Hochzeitsgebräuche der Esten“ (ilm. Opetatud Eesti Seltsi Toimetustes 1888). Osalt on see teos muidugi juba vananenud, sest on kirjutatud võrdlemisi vähesel materjali põhjal, kuid üldiselt siiski usaldatav ja nüüdki kasutamiskõlvuline. — Uuemad ja täielikuma ainekastiku põhjal kirjutatud on mõned M. J. Eiseni uurimused meie kosja- ja pulmakommetest. Neist olgu nimetatud kõigepealt „Kosjad“ (ERM-i Aastaraamat VII, 1932), milles kosjakombeid esitatud võrdlemisi üksikasjaliselt, siis „Ebamõrsoja“ (ERM-i Aastar. IV, 1928) ja „Pulmamõök“ (ERM-i Aastar. V, 1929).

Ülevaateid mõne üksiku maakoha kosja- ja pulmakommetest on mitmel pool ilmunud. Üks täielikumaid on G. Vilbergi „Naisevõtmine vanemal ajal Kolga ranna küla lades Kuusalu kihelkonnas“ („Eesti Kirjandus“ 1913), mis sisaldab näiteid ka pulmalauludest ühes viisidega. Konspektiivsem kombekirjeldus, kuid arvukalt vanu Kuusalu pulmalaule ühes viisidega leidub H. Tampere toimetatud teoses „Vana Kannel“ III (Tallinn, 1936). — Setu pulmalaule ühes väga üksikasjalise pulmakirjeldusega leidub Jakob Hurda toimetatud „Setu-

keste lauludes“. Koguteoses „Viljandi-maa“ (Tartu 1939) on kirjeldatud Põltsamaa kihelkonna endisi pulmakombeid.

Maarda Lepp-Utuste on kirjutanud „rahvuskommete näidendi“, millel nimeks „Kosjamäng“ (Tallinn, 1937) ja milles on näidatud kosmist endisaegse mängutoo raamistikus. Kahjuks pole ses teoses rahvapäraste kommete tõetruud esitamist siiski tähtsaks peetud, kuigi muidu rahvaluulelist materjali on rohkesti kasutatud.

3.

Kui huvi tuntakse vanade kommete vastu, siis sageli ollakse huvitatud ka vanadest rahvalauludest ja nende viisidest. Vanu pulmalaule on meil väga palju kogutud, sest need on üldse moodustanud ühe küllaltki suure ja arvuka rühma meie vanas laulurepertuaaris. Kuni hilise ajani on olnud populaarsed veel mardija kadrilaulud ning neidki on palju kirja pandud. Traditsioonilisi vastlalaule samuti leidub. Kuid muude kalendripühadega (näit. jõulud, jaanipäev) on väga vähe seoses eri rahvalaule.

Lühidaid läbilõikeid eesti rahva vanast lauluarast pakuvad mõned uuemad kooliantoloogiad, nagu S. Kutti, O. Loorits ja H. Tampere: „Valimik eesti rahvalaule“ (ilm. 1935) ja Joh. Aaviku „Eesti rahvalaule koolilidele ja üldsusele“ (1935). Täielikke ja teaduslikke väljaandeid mõne üksiku kihelkonna lauludest tahab esitada H. Tampere tegelikul toimeetusel uuesti ilmuma hakanud ja esialgu vähemalt seitsmeköiteliseks kavatsatud suurteos „Vana Kannel“. A. 1938 ilmus Vana Kannel III, mis sisaldab Kuusalu kihelkonna vanu rahvalaule ühes viiside ja põhjaliku sissejuhatuses, kuna IV köide, mis esitab Karksi vanu laule, on ilmumas käesoleval aastal.

Vanade rahvaviiside alal on kõigile asjahuvilistele usaldatavaks käsiraamatuks H. Tampere „Eesti rahvaviiside antoloogia“ I, milles leidub 138 lõuna-eesti rahvaviisi ühes laulusõnadega (ms. ka kiige-, jaani-, mardija-, pulma- jne. laule) ja kommentaaridega seletustega. Kuigi juba a. 1935 Eesti Akadeemilise Helikunstnike Seltsi Toimetuste esimese numbrina ilmunud, on see teos siiski võrdlemisi vähe tuntud, nagu paljud muudki akadeemiliste seltside väljaanded.

Rahvakommete käsitlemisel ja esitamisel tuleb tarvis ka rahvamänge ja rahvatantse. Rahvamängude alal veel kahjuks puudub ülevaatlilik trükiväljaanne. A. Kalamehhe „Valik eesti rahvamänge“ on küll võrdlemisi uus raamat (ilm. 1936), kuid sisaldab ülekaalukalt jõu- ja osavusmänge ning mitmesuguseid lastemänge, puuduvad aga vanemad seltskonnamängud, igasugused laulumängud jne. Aga mõndagi kasutatavat kõib sellest siiski leida. — Rahvatantse on üsna palju avaldatud „Eesti Nooruse“ viimastes aastakäikudes, nagu üldse vanade tantsumängude elustamine ja propageerimine on toimunud lähedases seoses ÜENU-ga. Uuemaks rahvatantsude koguväljaandeks on R. Põldmäe

HELMI MÄELO

Linnud ehitavad pesi – inimesed loovad kodusid

Kevadel ärkab elu mitte ainult looduses vaid iga elav olevus tunneb eneses sellel ajal energia tõusu ja pakitsevat tegevusiha.

Oleme harjunud nägema ja endast mõistetavaks pidama linnukeste kevadisi pesade ehitamisi. See on juba nii, kuigi suve üürikeseks ajaks. Linnuke ehitab oma pesa loomusunni alusel.

ja H. Tampere „Valimik eesti rahvatantsu“ (ilm. 1938), milles kirjeldatud 76 tantsu ning antud pikem sissejuhatav ülevaade eesti rahvatantsu ajaloolisest arengust.

Sellega olekski siis lühidalt esile tõstetud tähtsam kirjandus, mida vanadest rahvakommetest huvitatud võiksid arvestada ja kasutada. Mis pole enam müügil, seda peaks siiski leitama raamatukogudest.

Nagu selgunud, on meil sellealaline trüki kirjandus veel võrdlemisi puudulik. Sellepärast olgu kõigile vanarahvateadlastele soovitatud teha tutvust ka oma kodukoha tead-jamate vanainimestega ning pärida neilt andmeid, millest ollakse huvitatud, kuid mille kohta puuduvad trükitud allikad.

Kuulakem kui rõõmsalt ta sel, kõige raskema töö ajal laulab ja sädistab...

Inimesed on linnukestest õnnelikumad. Nende eluiga on pikem, nende kodu ehitamine on eluks ajaks ja loomusunnile lisaks on Jumal andnud mõistuse. Kas olete pannud tähele, et inimestegi juures on oma kodu loomise tahe kõige võimsam kevadel? Arvud kõnelevad meile, et suurim abiellujate arv on kevad-talvel, Lihavõtte pühade ajal.

Kui ma ühel kevadel, üsna noore neiuna, sõitsin esimest korda Soome, juhiti mind õpilasena sealse suure aateinimese ja sotsiaalse heategija Ally Trygg-Heleniuse poole, keda üldiselt tunti Ally-tädi nime all, kuna ta kõrge vanadusiga ja populaarsus võimaldasid tal kõiki inimesi kohelda tädilikult. Kuuldes, et olen Eestist, ta tuli mu juurde, tõstis oma käe mu õlale, uuris mind hetke emaliku pilguga ja ütles: „Oled noor, kas sinul on juba peig-

mees, ja kui sul on peigmees, siis, kas sul on temaga asjad kõigiti korras? Ära häbene! Iga noor inimene peab mõtlema abiellumisele. Vaata linnukesi! Kas arvad, et nad meile laulaksid, kui neil ei oleks pesi ja poegi nendes? Kas arvad, et inimene võib olla südamest rõõmus, kui tal ei ole kodu ega perekonda! Kuid linnukestel on kergem oma pesi hoida, sest nemad ise ei löhu neid iialgi. Inimene aga sageli, lõhub ise oma kodu ja perekonda. Suurim lõhkuja on inimene siis, kui ta sattub alkoholi ja kergemeelse elu mõju alla. Ära salli, et sinu peigmees tõstab alkoholi klaasi. Kui ta seda teeb, siis nõua temalt selle jätmist juba enne abiellumist. Võta temalt pühalik tõotus. Usu mind, kui oled talle armas, ta ei loobu iialgi sinust. Kui ta aga armsamaks peab klaasi, võid olla õnnelik, et sa pole temaga kunagi abiellunud.“

Üle kolmekümne aasta on mööda tollest kõnelusest. Vana Ally-tädi puhkab ligi kaksikümmend aastat mulla all. Minu õlal nagu seisaks ikka veel ta käsi ja minu südamesse on jäänud unustamatult ta eluvaade.

Olen noorte inimeste elu jälginud selle eluvaate seisukohalt. Mõnedki vanemate inimeste seisukohad on tänapäeval vananenud, kuid Ally-tädi oma on jäänud püsima — ja vistist jääbki seisma, kuni inimkonnast ei ole mingil imejõul kõrvaldatud alkohol maitseainena. Kuipalju näeb igapäevases elus perekondi, mis purunevad joomise pärast! Peamised kannatajad on naised ja lapsed. Õnnetult naiselt pärides, kas ta abikaas juba siis alkoholi tarvitas, kui nad veel ei olnud abiellunud, saab tavaliselt vastuseks: „Muidugi tarvitas, mõistsin mina, noor inimene, seda nii ohtlikuks arvata!“

Noored inimesed oma kodu ja perekonda luues on enamikus idealistid. Nii ongi õige, sest elujulgus ei pea iialgi kaduma. Inimene peab olema idealist, kuid mitte rumal. Idealism ja kõik õilsad voorused nõuavad

tarka pead ja teadlikku võitlust nende saavutamiseks ja hoidmiseks. Midagi ei püsi elus iseenesest, ka armastus mitte. Seda viimastki igivana, tunnustatud ja kõikvõimsat jõudu peab alaliselt valvama ja õigetes roobastesse juhtima. Nii on lugu ka noorte inimeste juures, kui nad elus on jõudnud nii kaugele, et astuda otsustavat sammu oma kodu loomiseks. Ideaali ja kõiki õilsaid lootusi ning unistusi kandvad peavad noored olema oma tuleviku kooselu suhtes, kuid mitte pimedad nende elu hävitavate hädaohtude vastu. Ei ole tark naaberil hoobelda, kui kõrval maja põleb. Tark naaber võtab tarvitusele kõik abinõud, et oma maja päästa. Kuid veel targem naaber on see, kes asub uurima põhjusi, miks teisel õnnetus juhtus, et vältida enda juures õnnetuse kordumist.

Tavaliselt noored vastavad: kui teistel on halvasti läinud, miks pean eeldama, et ka minul nii läheb. See seisukoht on õige, iialgi ei tohi halba eeldada, vaid peab sellest hoiduma. Keegi ei jää aga kuivade jalgadega, kui ta järgneb teisele, kes lombist läbi läheb. Ei taha jalgu teha märjaks, ära astu vette!

Ka seda ei tohi iialgi unustada, et üsna pisike protsent inimesi on, kes on n.n. sündinud alkoholikud. Neid me nimetame haigeteks inimesteks. Kuid suur osa alkoholinõrku on kombe ja kasvatuse ohvrid, kes oleksid võinud olla vägagi korralikud, andekad ja töökad inimesed kui nad kunagi poleks maitsenud esimest klaasi või kui neid elus oleks toetatud otsustava seisukoha võtmisel.

Lugupeetavad selle ajakirja lugejad võivad uskuda, et nende ridade kirjutaja tunneb elu alkoholi läbi purunenud kodus ja karskes kodus. Viimane ei ole mitte utoopia, vaid loomulik olukord. Kodu peab olema karske. Noored inimesed kodu loomisel peavad otsustama selle küsimuse.

Jakob Vanase elutöö ja surm

„Eesti Nooruse“ järgnev jutt

Kirjutanud *FRIEDA SELG*

Illustreerinud *Olev Mikiver*

3

Aastakümneid oli vajunud aegade sügavasse merre, aastakümneid, mis andnud Jakob Vanasele sügavad kortsud, seedimisrikked, halva tuju ning kaukatäie kõlisevaid münte. Miski ei meenutanud temas enam seda kõhetut, sirget, välejalgset poisikest, kes ainsa sõõmuga oli kord jooksnud hüti juurest mäele, metsniku tarre, ja säält jälle uuesti alla. Ta liikumine oli nüüd vaevane vantsimine, mida raskendas ühtsoodu ikka enam kuri jooksvahaigus varvastes ja labaludes. Kogu ta olemine oli võtnud juurde haiglasest rasvumisest mingi raske ning vaevase varjundi. Ta pääs lokkav, liig varakult hallistunud juus oli siiski veel ilus ning liigutavalt pehme, nagu tusedate sarvprillide üle kaarduvad hallid kulmukahluudki andsid talle juurde karmust. Kõiges ta olemises oli midagi liigselt laiali valguvat, nutuliselt pehmet ning karmi süngust korruga, mida suurendas silmade külm isemeelne helk ja suunurkade kibe-mõrudad jooned.

Ta mõtted kandsid karmi ning jahedat pitselit, koosnedes aiva numbritest, arvudest, tulikahjudest ja protsentidest, imbudes nii aastate-piku lihha ning verre ühes alatise hirmuga.

Nüüd, vähemini veerandsada korda luges ta juba ajalehest kahe veeru pikkust talupõletamise kirjeldust. Muud osa lehest ta nagu ei näinudki, kuna vabisev käsi kogu aja maalits lehe valgele veerele peene pliitsijupiga kahe-miljonilisi numbrite ridu.

Kaks miljonit! Kui halvaks läks kõik päevpäevalt! Eelmisel õhtul ei saanud kogu lugu võtta nii kolossaalsel kujul, kui kohalik kindlustusseltsi agent telefonis pikseõnnetusest ja kahjutulest talus, milline vahest kahe nädala eest oli nende juures kindlustatud. Lehe sõnum seevastu tõi teate suurest hävingust, mille järele tõenäoliktult tuli väljamaksmisele terve summa.

— Ja samal ajal lõbutsesin ma kinos, mõtles Vanas, kui oli arvestanud analoogiliselt ühte kinoskäimise aja tuleõnnetusega ja ta lausa värises erutusest. Missugust kasu võis siis loota seesuguste olude juures, kui iga päevaga kasvasid maksukohustused ja seltsil oli juba paaril korral olnud raskusi. Pidi siis tema, Jakob Vanas, veel ilmagi jääma omast, mille oli säästnud mitmeid kordi lausa saatuse näppudest. Ja praeguse südamevalu kõrvale meenus aeg, mil kadus varanduse väärtus mitmes sõjakeerises. Ta ise oli küll sellest kõigest tulnud välja puhtalt: otsegu ettekirjutatult oli võileivahinna eest hankinud ene-

sele kinnisvarasid, kuna sõjatont oli nii mõnelgi ajanud meeled sassi. Aegade rahunedes likvideeris selle kõik kõva raha eest ja algas spekulereerimist õige seikleval ning tasuval moel — ja nii läbi mitme tule ja vee sai Jakob Vanasest viimaks asutatava kindlustusseltsi üks aktsionär, ühtlasi samas väike-sepalgaline ametnik.

— Seda on siiski liigselt palju minu tarvis, halises ta, käesoleva juurde tagasi pöördudes, kuna südamesse tekkis mingi õudne aime, mis tahtis röövida kogu enesevalitsemise. Kärsitusest aetud, haaras ta laualt lehe ja viskas selle meelepahas põrandale. Tõusis siis nii kähku, kuidas võimaldas kitsas nahktool ja avas ukse säärase hooga, et paiskus lahti vastasolev aken.

— Kuulge! hõikas ta ettepoole kirjutajale, — on härra Kurm helistanud või kedagi saatnud? Ta hääli oli erutatud ning kostus kärbespirinana.

— Ei, härra direktor pole veel saabunud! kohmas kahvatu, teditäheline ametnik ja kummardus sügavasti üle paberite.

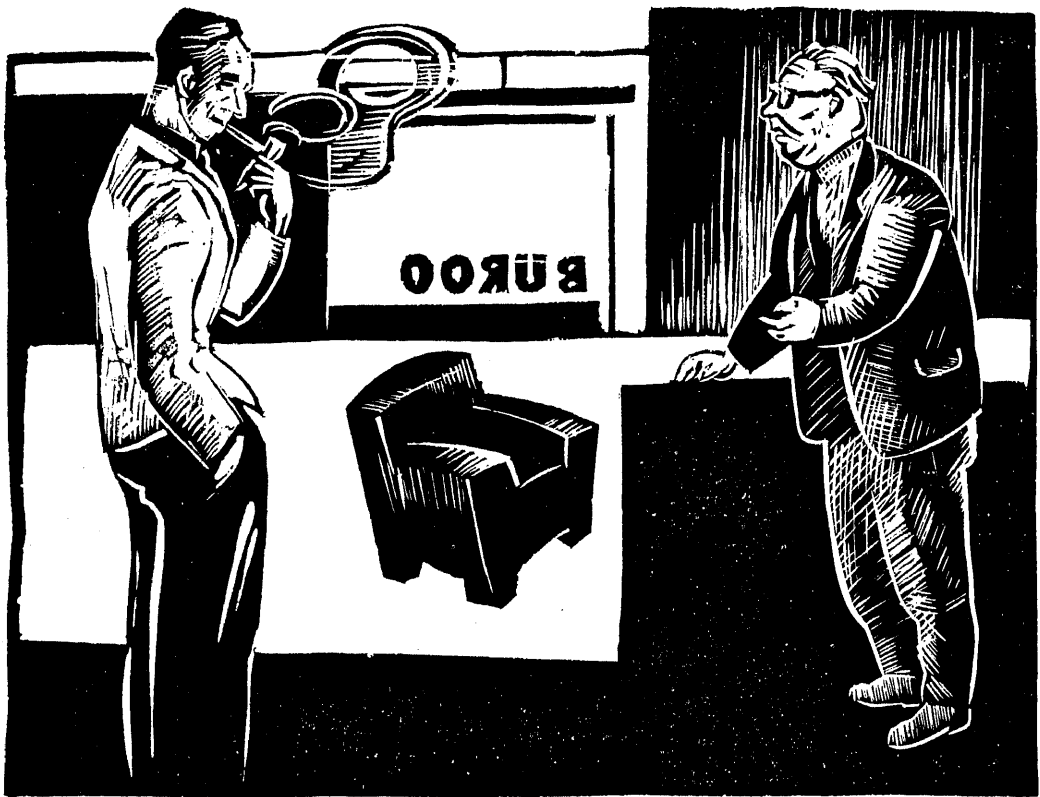
Vanas sulges ukse ja korjas mureliku hooliga üles ajalehe põrandalt.

— Milline rumalus, närviõudne nii koledal kombel! püüdis ta ennast rahule sundida ja asetas lehe peagu hella käeviipega lauale, just direktori tooli ette; seejuures ei suutnud ta aga hoiduda sarkastilisest muigest. Siis haaras ta kuue järele. Ta omas harjumuse, töötada kuuega, särgi väel, et vältida kuuevarrukate kulumist. Kuid nüüd, olles higine suurest erutusest, tundis aknast läbitõmbetuult, mis pani higise särgi ebamugavalt liibuma ihule, aga ta siiski ei sulgenud akent, nagu jonniks, vaid ajas selga oma üle kümne aasta püsinud kuue, mille küünarnukesse oli rätsep juba meisterlikult õmmelnud paigad.

Aetud kärsitusest ning ärevusest, kõlistas ta Kurmi korterisse, aga säält vastati, et direktori-härra pole üldse eile õhtust saadik koju saanud.

— See on lõpu algus! vihastas Vanas. — Kindlasti pummeldas Kurm kuski öölokaalis või veel halvemaski kohas; — selline meeletu priiskamine katku ajal! Ja Vanas tegi ränku etteheiteid omas südames mehele, keda ta nüüd nii suure ägeduse ning härdusega tükis ootas.

Pani lausa vihastama, kuidas võidi olla nii kergemeelne, muretu ning flegmaatiline, ja ometi oli ta ise juba igasuguselt enese ja teiste asjade eest muretsetes saanud hallid juuksed ning magamata öödest igasuguseid terviserikkeid. Kuidas ta ometi vajas puhkust, kas või ainult paariks päevakski, et mitte enam heita pilku arveraamatuisse, aruannetesse. Lakata kõigist muretsemistest ja elada kordki oma isikliikku elu. Aga seda ei saanud ta mitte, ta isegi ei mõistnudki vist

enam elada muretsemiseta, nagu ei mõistaks elada üldse ilma rahmeldusteta. Ta kodune elu koosnes tervest majapidamisest, aiatööst ja kolossaalse üritusena rajas ta päaleselle veel enesele matusepaika. Mitte hetkekski ei võinud ta enesele lubada puhkust, mitte hetkekski!

Ta mõtted katkesid revisjonikomisjoni liikme Karu tuleku läbi, kes Kurmi mitte cest leides, istus hetke tooli servale ja läks siis jällegi, kuulates enne Vanase halisemisejoru suure kannatlikkusega lõpuni. Üksi jäädes katsus Vanas süveneda tõhe, aga ta ei suutnud end niigipalju võtta kokku, et oleks saanud kontrollida möödunud kuu aruannet. Numbriid tantsisid silmis, otsekui irvitades teda. Ohates viskas ta arveraamatud käest.

— Tarvis oleks kirjutada Lillile, mõtles ta. — Ehk lahutab seegi natuke meelt!

Sellest tuli kuiv, tulvil arvudest, kiri, protokollivas toonis, milles ei puudunud ta tänavuse ilmastu võrdlustabel kolme möödunuga: seda oli ta ise suure hoolega, huvi tundes, kokku seadinud. Sooja- ning külmalained, temperatuur, sademete millimeetrid, tuulesurve ja baromeetri tõusud ning langused, nagu ta ei unustanud täsmalise täpsusega mainimast üksikasjani viivat tuleõnnetuste kokkuvõtet statistilisel menetlusel ja lisas õige tagasihoidlikult juurde oma mureohtrast südamest ühe tilgakese: et saamata tal ligi pooleteise

aasta protsendid kindlustusseltsilt. Kiri näis talle eneselegi olevat liialt kuiv ja mitte-midagi ütlev noorele tütarlapsel, aga ta arvas saavat sellest üle sellega, et märkis kirja lõppu mälestuse nende tutvumisest provintsi raudteejaamas, kus tütarlaps, suure kiiruga tormates vagonisse, oli andnud tema vatsale tõhusa matsu. Aga pärast piinlikke vabandusi saadi veel suuriks sõbruks, selle säilides kuni siiani. Jakob Vanas huvitus väga noist väikseist kirjadest, milliseid tütarlaps läkitas aegajalt talle, tulvil koolimuredest ja ühtlasi rõõmsast nooruse pakatamisest.

Vanas peatas sule, mõeldes, et peaks siiski veel lisama kirjale midagi huvitavat juurde, midagi nooruslikku, ehk koguni vähe kergetmeelsetki. Aga kõige vaeva pääle vaatamata ei saanud ta oma kuuekümmne kolme aastases ajast kokku midagi säärast, mis oleks olnud veidi pikantne, ilus ning õilis ühtlasi. See pärast lõpetas ta kirja järgmiste sõnadega: — Teile kõike hääd soovides, tervitab Jakob Vanas...

Õige hoolikalt luges ta veel korra läbi kirjutatu, parandades ühe vahemärgi, ja kleepis siis ümbriku. Metalljoonlauaga tõmbas ta sihtkohale alla jõhvepene joone, mis tegi hallikassinise ümbriku peagu pidulikuks.

Kurm ei tulnud, kuigi aeg nihkus juba üle keskpäeva teist tundi. Vanase süda lausa

närbus ootamisvaevast, ja ometi oli teha veel niipalju ning kõnelemisi enne kindlustusseltsi järjekorralist koosolekut, milline pidi samal päeval olema, algusega kella kuuest. Tarvis oli saata keegi õnnetuskohale ja tuhat, miljon pisiasjakest nõudsid kohale juhataja Kurmi.

Vanas tundis äkki nälga. Hommikul oli ta vaevalt paar palakest söönud suure ärevuse tõttu.

Ees, kantseleis, klõbises kirjutusmasin ja ta kuulis tipp-preili lamedat, inetut naerukihinat, kuna aeg-ajalt kõlises telefon. Kell kolm oli ta lõunatamisaeg ja nüüd puudus sellest vaevalt paarkümmend minutit.

Vanas tõusis toolilt liikmete ragisedes, pani kinni kuuenõöbid hoolikalt ümmaral kõhul ja astus varna alla asetatud kalossidesse. Kuigi oli juulikuu ning sooja vilus isegi üle kahekümne pügala, tõmbas Vanas suure enesekindlusega kalossid oma vanamoelistele kummi-vahedega saabastele. Nii oli see juba saanud harjumuseks, päevast-päeva, aastast-aastasse ikka samasuguselt viieteistkümne aasta kestel, mil ostetud need saapad. See-eest oli pidanud aga ohverdama ka mitu paari kalosse, kuid teda troostis vaid see, et kalossid olid siiski odavamad saabastest.

Kui ta tahtis just väljuda hiljukesi, kikivarvul, et mitte kulutada asjatult kallist tallakummi, avanes uks pärani ja Kurm seisiski lävel naeratades, punetades, lehviva lipsuga ning hääs tujus.

— Jõudu! ütles ta ja pakkudes oma higist kätt Vanasele, viskus siis diivanile ja puhkes naerma.

Vanast valdas kummaliselt piinlik tunne, segasena näppis ta oma kuuenõöpi.

— Ära tee ometi niisugust surnumatjanägu, kallid Vana! ütles Kurm naeru vahelt. — Oled nii nagu pilvist kukkunud!

— Ja sina otse kõrtsist! Vanase hääli oli kaeblev ning nutune.

— Kust ma siis mujaltki ühmas Kurm ja millegi meenudes, puhkes taas naerma. — Karu ütles, sa jooksnuvat tänase hommiku kui vedrult keeratult ringi! (Ammugi nad sinatasid teineteist ja omasid isa-poja taolise vahekorra.)

— Absurd! kaitses end Vanas veidi häbelikult. — Ma pole üldse jooksnud.

— Muidugi, muidugi! rahustas Kurm valla-tult. — Saapad kuluksid ju ära...

Jakob Vanas nuuskas erutatult nina ja langes siis alistudes kõssi.

— Mina ei suuda enam! ütles ta tasa. — Ei jaksa võidelda kogu maailma vastu...

— Oo! Niipalju sul siis seda energiat ongi! ohkas Kurm ja süttas oma ilusas Dunhilli-piibus lõhnalise tubaka.

Vanas vaatles teda peagu vihaselt kulmukahlude vahelt ja kisendas siis üsna valjusti:

— Meie jääme pankrotti, kuuled sa, põikpää!

— Tss! keelas Kurm, osutades uksele ja vaadates siis siirameelselt Vanasele otsa, ütles:

— Peaksid veidi puhkama, kuna oled liialt väsinud ning närviline. Ma tõesti ei talu enam ühes sinuga töötamist. Iga tühisemgi asi viib su välja roopast. (Järgneb.)

ELMO ELLOR

Primitiividest ja amatöörmurdeluulest

Paljudes kodumaa erinurkades on kasvanud ja elanud, elab veelgi tagasihoidlikke ja vaikesid kirjanduse harrastajaid, kes oma „hinge salasunnil“ sageli üht kui teist on paberile pannud. Kas luules või proosas. Meie mõõdume sellest ükskõikselts, sageli muigamegi. Arkamisägne mage järellainetus — ütleme. Ehk jälle: Kellele on seda kirjandusliku ja kunstilise väärtuseta literatuuri vaja? Nii hävivadki asjaomase surmaga sarnased taotlused.

Kuid sageli võib neilgi vaimusünnitustel olla oma kultuurilooline väärtus. Samuti keeleline. Eriti küll vanemate asjaarmastajate-kirjameeste loomingu juures, kuna nende sülesünnitused on tihti tookordses murrakus, mis neile mitte üksnes erilist keelelist väärtust ei anna, vaid sageli omapärase veetlevusegi.

Kui UENU elab kaasa meie omakultuurilistele taotlustele ja nende jäädvustamisele, eks siis vääri sarnastegi asjade ja päranduste ko-

gumine enamat tähelepanu. Seepärast allakirjutaja on palunudki „Eesti Noorusel“ avaldada mõned algvõrsid ühe vanema asjaarmastaja-kirjamehe pikemast värsipõimikust.

*

Jakob Tedre „Ala-Heedu talu“ on kirjutatud murrakus, mida tuntud Võrumaa kirjameeste Adsoni ja Jaiki sünni- ja lapsepõlve kodukohas — Sännas — tarvitati ligemale 60 aastat tagasi. Kontrollides siin esinevaid keelendeid ja sõnu kohapeal, võib märgata, et kirjakeele ilmsel mõjul on arhailisest murdest jäänud perra vaid moonunud riismed. Nii hävitab ajaleht, ringhääling, kool jne. jne. kohapealsed murded. Küll aga mäletavad ette lugedes keskealsed ja vanemad inimesed, et nad tõesti on varem sääraseid sõnu, väljendusi kuulnud ja teavad nende tähendustki.

Küsites aga praegustelt koolialistelt ja nooremalt inimestelt näiteks; Mis tähendab sõna „põhte“? Siis raputatakse pead ning öeldakse siiralt: Ei, niisugust sõna pole meie

küll varem kuulnud. Vanemad inimesed aga mäletavad, et see tähendas — rehealust.

Samuti on erakordne võimalus tutvuda vor-
midega, mis juba tänapäeval kohalgi kadunud
või kadumas on. Näiteks: „Raami nelä nulga-
litse / Ja ka nelä kruudulitse“. Ometi tarvi-
tatakse praegu isegi murdesõna „nulk“ / pro
nurk / tarvitades vormi „nulgalise“, mitte aga
enam „tse“ lõppu — „nulgallitse“. Või jälle
samast väljendus: „... Reheall ka riih'hi pes-
sen“ / Kirjakeeles: Reheall ka rehesid peks-
tes. / Ei öelda enam kohapeal nii, vaid sama
vormi väljendatakse: Reheall ka rehi / või
rehesid / pessen.

Omakord aga on niisugused värsid vaata-
mata nende vähenõudlikkusele ja primitiiv-
susele, siiski haruldased oma murdelises veet-
levuses nii sama murde piirkonna praeguse

põlve noorsoole, kuid veel enam ehk nendele,
kes elavad teistes maanurkades ja kellele
tolle kolga murrak päris võõras on.

Kõige selle juures aga sääraseid primitiivid
enamjuhtudel lähtuvad autori kodukoha, lap-
sepõlve ja nooreea miljööst ning elunähetest,
pakkudes mitmekülgseid kultuuriloolisi tõika-
sid ja nähteid vastavate alade uurijatele.

*

Jakob Teder on sünd. 1873. aastal ning üles
kasvanud Sännas Ala-Heedu talus. Hiljem,
oma haridust täiendades, õpetaja Pihkvas ja
Vabariigi algusaastatel õpetaja Võru keskkoolides,
hiljem algkoolides, 1933. a. pensi-
oniil. J. T. elutöö kaunimaks osaks on Kreutz-
waldile mälestussamba Võrru saamise väsi-
matu organiseerimine ja vastavate kapitalide
kogumine.

ALA-HEEDU TALU

J. TEDER

PÜHENDÜSES

Armas Ala-Heedu talu!
Sa mu taadikõsõ taivas,
Memmekese meelehääke,
Vanõmbiide¹⁾ varakõno.
Sa mu pehme pesäkene,
Kallis kasvamise kodu,
Igatsuisi iluasõ²⁾,
Mälestuisi muinasmaakõ.

I

Mul ol³⁾ armas Ala-Heedul
Esä elumajan ellen⁴⁾,
Uma⁵⁾ ima⁶⁾ üsän⁷⁾ istun
Vanaimä vaivan vahtin⁸⁾.
Sääl om minu kodukotus,
Latsõpõlvõ paigakõnõ,
Kooliaolõ kolgakõnõ,
Noorusõlõ nulgakõnõ⁹⁾.
Sääl ma sirgu sillerdadõn,
Pillihelül¹⁰⁾ pillerdadõn,
Rõõmsal meelel rõkatellen
Õnnõelust¹¹⁾ õhetellen.
Nurmil lõõridi ma lõoga,
Kruusõmõtsan¹²⁾ kuugi¹³⁾ käoga,
Lepistikun lei ma laulu,
Viläveerin¹⁴⁾ vilistelli.
Vihmakõnõ ol¹⁾ mu vihtja,
Kastõkõnõ karastaja;
Tuul mu hiusist hikõ¹⁵⁾ kuivat,
Päikene pait mu pääkeist.

Õõbik ol¹⁾ mu õütsisõbras
Pääsükene päivasõbras,
Künnilind mull' külviabis,
Varõs vaiva vähendäjäs.

Nii ma kas'vi kar'an kävven,
Paisu põllul põldu harrin,
Hainamaa pääl haina teten¹⁶⁾,
Reheall ka riih'hi pessen¹⁷⁾.

II

Meil ol¹⁾ Heedul hulga huuniid¹⁸⁾:
Vannusõst niä olli vaonu,
Ajahambast hammustõdu,
Kõlbmatust kõik kõdunõnu.

Aost niä olli aigunõnu,
Seest ja väläst väikukõsõ;
Ehitedü pilla-palla,
Tsiudi-ts'äudi tsagarikku¹⁹⁾.

Vana tarõ²⁰⁾ ol¹⁾ meil vaonu,
Saina²¹⁾ olli savitõdu,
Lagi lak'ü²²⁾ lavvuline,
Põrmand puunõ, punniline.

Aknõ olli ahtakõsõ,
Madala ku maidakõsõ;
Raami nelä nulgallitse²³⁾
Ja ka nelä kruudulitse.

Ussõ²⁴⁾ olli uhkõndõdu
Topelt lavvust laigulitses,
Ilunaglut²⁵⁾ naglutõdu,
Soonistõdu²⁶⁾ soonilitses.

Armas ol'l mi ahukõnõ²⁷⁾:
 Pees'üt²⁸⁾ meie peräpuuli²⁹⁾,
 Lämmis't³⁰⁾ latsil jalakõisi,
 Külmetäjiid küläliisi.
 Elumaja otsan olli:
 Ruumikanõ rehetarõ,
 Savipõrmandunõ põht'e³¹⁾,
 Ahtakõsõ aganiku³²⁾.

Haruldasemaid sõnu ja keelendeid: ¹⁾ Vanembiide — vanemate, praegu kadunud kaks „ii'd“. ²⁾ Iluasõ — iluase. Mäрге: Enamjuhtudel õ — e. ³⁾ OI'l — oli. ⁴⁾ Ellen — elades. ⁵⁾ Uma — oma. ⁶⁾ Ima — ema. ⁷⁾ Üsan — süles. ⁸⁾ Vaivan vahtin — vaevas vaadates. ⁹⁾ Nulgakõnõ — nurgakene. ¹⁰⁾ Pillihelül — pillihääl. ¹¹⁾ Önnõ — õnne. ¹²⁾ Kuusõmõtsan — kuusemetsas. ¹³⁾ Kuugi — kukkusin (käo hääliitsus). Mäрге: Praegu tarvitatakse kohapeal juba — „kuu'kusin“. ¹⁴⁾ Viläveerin — vilja äärtas. ¹⁵⁾ Hiustist hikõ — juustest higi. ¹⁶⁾ teten — tehes. ¹⁷⁾ Riih'hi pessen — rehesid pekstes. ¹⁸⁾ Huuniid — hooneid. (Ii-d nagu

Edetarõn eelli³³⁾ pere,
 See ol'l perrerahva perält.
 Sääl sai süüdüs peije süüke,
 Sääl sai juudus kos'a juukõ.
 See ol'l talurahva tarõ,
 Kus kõik tarõtüü³⁴⁾ sai tettüs,
 Talu as'akõsõ³⁵⁾ aetus,
 Toimetusõ toimõndõdus.

„vanembiid“, kadund vorm.) ¹⁹⁾ Tsagarikku — sagarikku. ²⁰⁾ Vana tarõ — vana maja (tare ka peo tuba). ²¹⁾ Saina — seinad. ²²⁾ Lak'ü — laiade. ²³⁾ Nulk — nurk. ²⁴⁾ Uksõ — ukсед. ²⁵⁾ Iinagjul — ilunaetel. ²⁶⁾ Sooniõdu — soonistatud. ²⁷⁾ Ahukõne — ahjukene. ²⁸⁾ Peesüt' — roojendas. ²⁹⁾ Peräpuuli — pärapooli. ³⁰⁾ Lämmist — soojendas. ³¹⁾ Pähte — rehealune. ³²⁾ Aganik — haganate hoiukoht. Mäрге: Vanal Võrumaal oli igas talus haganate hoidmiseks eraldi ruum. ³³⁾ Edetaren eeli — eestoaas elas. ³⁴⁾ Taretüü — tubased tööd. ³⁵⁾ As'akõsõ — asjakesed.

JOHANNES NAARIS

Helme „kants“ — esivanemate pühapaik

Helme-Tõrva ja ümbruskonna rahval on kujunend kauniks traditsiooniks koguneda igal ristipäeval Helme muistset ordulossi ümbritsevatele koobastele, allikatele ja mägedele. Sellega elustatakse igivana traditsiooni; muistset kevade- või külvipüha, mille traditsioonina veel paarkümmend aastat tagasi allikate vett ja koobaste lumivalget peent liiva riputati ja külvati kodustele nurmedele. Tallates „kantsis“ käies Helme lossivaremete vahelisi teid ja mäenõlvu, praegusel helmelaste põlvel on vaevalt aimu, et ta liigub radadel, mille pärimused ulatuvad tagasi muistse iseisvuse aegadesse. Juba siis oli kantsi kohal Helme kihelkonna keskoht, kus asusid maalinn, püha hiis ja püha ohvriallik. Igal kevadel puude lehtemineku ajal peeti siin püha, mis läbi sajandite on ulatanud meie päevini. Tollal kogunes siia kogu kihelkond; neiu ohverdasid allikale kaelahelmeid oma iluduse ja süütuse kaitseks ning noormehed kaapisid samasse hõbevalget mõõgalt, selle tugevuseks. Sellest sai läte omale nimeks „helmede allik“, samast päris nime hiis, linnamägi, vald ja kihelkondki. Kihelkonna nimena Helmede pro Helme leiame veel orduaegseis dokumentides 1523. a.

Hiide ja helmede allikale kogunemise tra-

ditsioon kestis kogu orduaja. Rootsiaegses kirikukatsumise protokollis 1668. a. märgitakse, et Helme lossi juures ohverdatakse risti-neljapäeval ja esimesel suvistepühäl, viimasele siiski tunduvalt vähem. Protokollis käitakse rahvast kangesti keelda ja karistada, selleks soldateidki abiks võtta. Kes mõisnikest aga käsku ei teosta, ähvardatakse rahatrahviga 10 riigitaalri suuruses. Kas ja kuidas keeld tegelikult läbi viidi, pole dokumentidest näha, kuid rahvasuu teatab, vist küll tollest ajast, et sõdurid on hiie ümber vahti pandud ja nad on rahvast laiaili ajanud. Samast ajast näib pärit olevat ka jutt rüütlist, kes kurja vandudes Hiiemäel ohverdajaid ratsahobusega taga ajas. Taara aga ei jätnud palvetajaid hätta, vaid lasi rüütli „Põrguhauast“ ülesõidul kukkuda „ratsa põrgu vatsa“. Sest saadik olevatki suuremaid koopaid „Põrguhaud“ päält lahti.

90 aastat hiljem võeti kiriku poolt ette uus samm hiie hävitamiseks ja rüvetamiseks, kuna nähtavasti pärast Põhjasõda hiietraditsioon jälle niivõrd lopsakalt õitsele oli lõonud, et traditsioonist muidu enam jagu ei saadud, kui raiuti maha lehtpuud ja istutati okaspuud asemele. Viimaseid eestlane enam pühaks ei pidanud. Hiie täielikuks rüvetamiseks kae-

vati veel maha hiimägi ja aeti temast läbi Viljandi maantee, mis käis säält veel möödunud sajandi lõpul. Vana maantee ase ja kraavid on säält veel praegu selgesti märgatavad.

Pääle helmede allika, mis asub ordulossi värava lähedal vallikraavi põhjas, kust mõisa sepikoha elanikud toovad nüüd oma joogivee, oli hiimäe — Annemäe juures veel teine püha allik — tervise ehk arstiallik, mis asub põllutöökooli päähoone kohal Helme jõe ääres. Hiie hävitamise päevil lasti Arsti allikale teha rakked ümber, laudkaas pääle ja pandi lukk ette. Lukus seisisiki allik üle 100 aasta. Sellest ajast olevat kadunud vee iseäralik magus maitse ja tervekstegev mõju.

Vaatamata kõigele hävitamisele ja rüvetamisele, on püsind tänini kaunis traditsioon, koguneda üle terve kihelkonna igal aastal

taas hiimäele, kuigi on kadunud unustuse hõlma vanad hiiekombed ja püsind veel hilise ajani vaid valge liiva raputamise komme hiide kaevatud teele, nagu rüvetuse lepitamiseks, ja mahapesemiseks.

Veel hiljuti elas Helmes vananimene, kes kodustele tegi ettepaneku — kas lähme ka ja riputame teele (hiie kohal) valget liiva. Küsimusele: miks? vastas vanake: homme on ju suur püha ja meie oleme seda alati teinud. Näitena traditsiooni püsimises võiks nimetada veel ühe Koorküla vana-peremehe jutlemist oma lastega ristipäeval alles hiljuti: „Kas teie ei lähe ka kantsi? Ega meie põldki või õnnistusetu jääda!“

Kaasa anti väike kotike, millega kästi tuua valget liiva, kuigi talul omal valget liiva külluses!

Importkultuuri ilutsemine

Kõik, mis ma siin ütlen, on otsast otsani sihilik. Sõnade ühiseks nimetajaks on tendents. Kõik on sisuliselt propaganda ja vormiliselt liialdus.

See oli lugejale hoiatuseks. Kelle seedimine propagandat ei kannata ja kelle süda liialdusist läilaks läheb, argu ennast selle artikli veerimisega väsitagu.

Nüüd mõnda sisu ja vormi põhjenduseks.

Kindlasti inimeste kõrvad jooksevad juba niikuinii propagandast vaiku. Nii mõnigi arvab, et tänapäeval tehakse liiga palju propagandat. Ja mina arvan sedasama. Kuid see ei tähenda veel, et propagandat üldse ei peaks tegema. Propaganda on enesest sama süütu tegevus nagu astuminegi. Propaganda muudab heaks või halvaks ainult see, mida propageeritakse ja kuidas seda propageeritakse. Samuti nagu astumisega võib halvaks muuta see, kuhu astutakse. Niikaua kui ei astuta naabri kõrile, ei saa astumisele otsemat teed midagi ette heita. Selliseid näiteid igapäevast elust võiks tuua veel lugematuid. Kuid sellest ühest piisab propaganda vabandamiseks.

Vormi õigustamiseks võib tähendada, et liialdamine ei olegi nii suur kuritegu sellepärast, et ta asja sisuliselt ei muuda. Liialdus ei ole kvalitatiivne, ta on ainult kvantitatiivne nähe, mis sama eset kujutab lihtsalt suurendatud proportsioonis. Kui tahate näha batsille, siis peate neid mikroskoobi abil suurendama. Kui me tahame näha selgelt ühiskondlike batsillide mõju, siis peame neid samuti suurendama, nii et nad meile hästi silma paistavad, peame liialdama. See ülevaade siin tahab näidata rahvusliku omakultuuri kallal närvaid tõuke, tujude parasiite mikroskoobi kaudu, suurendatult, liialdatult,

karjivate värvidega. Mikroskoobi alla asetavaid parasiite tuleb ju sageli ka värvida.

Otstarve, mis siin neid mõlemaid abinõusid — propagandat ja liialdamist — peab pühitsema, on rahvariie.

Rahvariide suurimaks vaenlaseks on päevamoed. Kõik eelarvamused eesti parimate rahvuslike traditsioonide vastu on sisendatud päevamoodidest. Moetujade mõju on meil läinud nii kaugele, et väljast imporditud riidetusesemed on suutnud rahvuslikud riided teatud määral viia põlu alla, vähemalt on moed eesti rahvusliku dressi suutnud naeruvääristada. On olemas paljusid, kellele otsekui oleks piinlik ja häbi rahvariideid selga panna. Muidugi ei taha keegi nõuda, et rahvariideid hakatakse kandma alati ja igapäev, kuid selline naiivne häbi takistab rahvariide kandmist üldse. Kuna nüüd sellises rahvariide põlgamises on süüdi Lääne-Euroopa päevamoed, siis peab neile selle eest kätte maksma ja neid endid parodeerima, naeruvääristama. Tualettpeegel peab muutuma kõverpeegliks. Võib-olla tõuseb siis lugupidamine rahvariide vastu, kui moenarrusi on küllalt paljastatud.

*

Rahvariide propageerimisel tuleb silmas pidada ka nende suurt mõju välituristide ligimeelitamisel. Rahvariides turistijuhid, rahvariides müüjatarid „Kodukäsitöös“ on ameeriklaste ja teistegi välismaalaste suurimaks huviobjektiks. Need daamid elavate vaatamisväärtusena huvitavad inimesi isegi rohkem kui kõik vana Tallinna luitunud haruldused kokku. Igatahes eelistatakse neid sageli müüridele ja muuseumidele.

Meenub iseloomustav kogemus turistide juhtimiselt.

Keegi väga soliidne inglane oli Toompea juba läbi vaadanud ja küsis, kas peale selle on veel midagi huvitavat näha.

„Aga muidugi“, vastas juht. „Näiteks Paks Margareeta!“

„Miks siis Paks Margareeta, kui teil Tallinnas on ometi palju ilusamaid daame!“ protesteerib auväärne vanahärra kuiva irooniaga.

Ja nii see ongi tavaliselt. Selmet välismaalastele näidata iseenast, eestlane näitab neile losse, majamüraheid ja kolletanud ürikuid, mis eesti rahvuslikust seisukohast lähedes pigemini kõnelevad negatiivset keelt kui positiivset.

Ja nüüdki meie daamid ei taha näidata iseendid. Tahetakse olla ameerikalik, pariislik... ja väga vähe on neid, kes tahavad olla eestilised. Aga miks siis ameeriklane peab tulema Eestisse vaatama iseenast?

See ühtesulamise ja sarnastumise tendents on tegelikult väga suur. Igaüks tahab olla teisik. Ajalehed on korraldanud isegi teisikute võistlusi. Kõik need „suured eskujuud“ — Greta Garbo, Pola Negri, Anni Ondra, Claudette Colbert, Franziska Gaal — kõik nad leiavad endale Eestist koopiad. Teisik, koopia aga kaotab iseenda. Ja mitte ainult meie daamid pole süüdi. Oli küllalt neid noormehigi, kes seisid peegli ees ja vahüsid õhates, kas nende udemed nina all ei anna veel välja Clark Gable'i vurrude plaani.

Huvitav on tähele panna, et nii mitmedki nähted, mis uude ja kütkestava päevamoena meil populaarseks on saanud, ka olid juba omased meie vana-vanaemade mõemaitsele. Näiteks poisipää ehk piirapää. Eesti naised oleksid võinud oma patsidest loobuda samahästi oma vana-vanaemade auks. Kuid ei! Vana-vanaemade auks seda ei tehtud. Seda tehti alles siis, kui Pariisis, New-Yorgis ja mujal suurlinnade kõlvatuil kõnniteedel tütarlapsed ringi jooksid raseeritud kualdega. Esivanematele järele teha ei tihatud, kuid Ameerika plikadele tihati küll järele teha.

Linnad, ja eriti suurlinnad ongi just kõige absurdsemate moodide hälliks. Linnaelu oma närvitseva kirevuse ja väiksema kehalise töö tegijate hulgaga on selja pööranud maaelu loomulikkusele ja soodustab fantaasia ekstsõite. Mookuningad, nagu näiteks Monsieur Schiaparelli, Lelong või Antonie ei ole ka just väga suure tööga koormatud ning tulevad unistades sageli veidratele mõtetele. Võetakse kõiksugu materjali segi — sest siis on asi huvitavam — igatsorti riidet, siidi, pitsi, sameetit, klaasikilde, kana ja teiste lindude sulgi, puupulki, vilti, litreid, pappi, nõõri jne. jne. ja hakatakse seda pliseerima, brodeerima, pistma, pitsitama, väänama, keerama ja muudmoodi vormima kuni tuleb säärane moodustis, mida linnadaam suvatseb nimetada kübaraks.

Kui olla objektiivne, peab siiski mõnna, et moodne riietuse enesest polegi nii ei tea kui naljakas. Naeruväärsus tuleb just sellest kestvast vaheldusest, suhtelisest lahkuminekust. Prantsuse mõtteteadlane Henri

Bergson kinnitab naeru olemust uurides, et koomilisuse kutsub välja just kontrast, vastuoksus. Meie naerame oma vanemate riie-tuse üle sellepärast, et see riietus oli meie omast erinev. Kui meie need riided oleksime endile jätnud, siis nad poleksidki nii naljakad. Kuid see sagedane riie-tusesemete vahetamine teeb meie aja pööraseks. Mood mõjub ka hingeelule. Ta on kaasaja inimese teinud rekordiliselt närviliseks.

Kuna ei suudeta alati leida uut, siis teatud moed hakkavad korduma. Mood liigub nõiaringis. Ja imelik, mõistus hakkab samuti liikuma nõiaringis. Sest moode on ju vaja põhjendada. Ja neid põhjendatakse kõhklemata ka siis, kui nad on üksteisele vastukäivad. Ning alati leitakse põhjendus.

Mõned näited illustreerigu üldtuld.

Võtame kleidid. Kui daamid käisid lühikeste, kitsaste kleitidega, jalutasid n. ü. pudelis, siis seletati, et vaat' see on palju tervem, jalad saavad rohkem õhku ja pealegi meelitatakse nii mehi eemale teistlaadi pude-lite juurest. Kui aga jälle tulid või õigemini läksid moodi pikad, ülipikad, suurte sabadega kleidid ja ühe Tartu laulupeo ajal laulurahvas maksuta ülikoollinna tänavad puhtaks pühkis, ilma et kojameestel õlnuks vaja sõrme-gi liigutada, üteldi, et jalgadel on vaja rohkem vaba liikumisruumi ja pealegi olevat pikad kleidid korralikumad. Kuid sellest korralikkusest jatkus ka ainult üheks korra, sest varsti lejutati uus nõks: seelikud läksid nimelt ametlikult ja avalikult lõhki. Kahjuks ei ole ma veel suutnud selgitada, missugune on selle nähtuse teaduslik seletus. Kuid see pole praegusel hetkel ka nii tähtis, sest niikuinii võiks mind juba keegi kahtlustada, et olen tunnud liiga palju huvi nähtuste vastu jalatalla piirkonnas. Sellepärast heitkem tasakaalu taassaavutamiseks pilk korra-ks pealae maastiku muudatustele. Kui juuksed löigati maha, siis daamid väitsid, et nii on kergem ja tervem elada ja lihtsam pealegi. Keegi kooliõpetaja märkis isegi kord juba klassis poistele lohutuseks, see olevat samm sinnapoole, et nüüd ka tütarlapsed hakkavad kandma hügieenilisi nudipäid.

Kuid võta näpust! Äkki filmitäht Joan Crawford kandis ühel Hollywoodi heategeval ballil paažisoengut ja juba oli juuste kasvatamine jälle täies hoos. Arvati, et nõnda on ikkagi soem, sest lugu oli tegelikult ka nõnda, et kübarad muutusid väiksemaks, külmemaks ja juuksed pidid kübarale kasvama appi.

See kasvatamine aga ei läinud ruttu. Katsetati kõiksugu väetussaineid, kuni paras mõõt kätte tuli. Nüisugused kunstväetised on aga sageli tervisele väga kahjulikud. Ameerika ajakiri „Pax“ tõi kord artikli kellegi E. M. Walsh'i sulest, kus kirjeldatakse, kuidas välismaal mõned suurärnid oma ostjaskonda kosmeetiliste vahenditega petavad. Keegi noor tütarlaps jäänud pimedaks, kuna ta oma kulme ja ripsmeid oli viksitud alaväärtusliku pulgaga. Haiglatesse on toodud mitu isikut, kes on tarvanud rotimürki tülikate ihukarvade kõrvaldamiseks. Üks jõukas paljaspäine härra joonud mingisugust vedelikku, mis pidi talle

juuksed tagasi tooma. Tegelikult hakkas see vedelik sulatama tema ajusid, mis arvatavasti juba niigi olid pehmed.

Võiks ju veel lugemata hulk ette tuua kaasaegse kosmeetika koledusi. Kuid see on kõik nii õõnes, et kahju on sellele sõnu raisata. Vahest on pisut hale meel, et ainult veel mõned grotesksed hilbud katavad mõningate kaasaegsete inimeste hingetuid kehi nagu paberilipakad, mis puhastavat kriitikat kardavad. Puhastav kriitika võib paljastada liiga palju inetust. Miks hakata pesema musta pesu?

Nüüd ma olen küllaltki siunanud eilset moodi ja kirunud tänast, kuid kas ükski neist

veel homme on mõne ironiku komistuskiviks, seda ma ei tea. Kahtlen. Järgmine Metro-Goldwyn-Mayer film Greta Garboga toob tünkimata tuliueed tualetid, mis on oivalised, seinägemata, pimestavad. Veluur, Crêpe-de-Chine, melanees, tsellofaan, klaas. Uus materjal, uus lõige. Kuid kumbki neist pole enam uus ülehomme. Vahest tulevad siis ehk platsi puust, savist, portselanist ja papist riided. Kestead. Paber sobiks küll kõige rohkem. Siis võiks moodi muuta kasvõi igapäev. Tuleb odav. On ka kaunis soe. Ainult vihmavarjud tulevad teha siis pisut suuremad, nii umbes kantavate telkide taolised, muidu seisukord muutub tugeva äikese ajal liiga paradiislikuks.

R. Sorokin

MAILA KASK

ÕNNESAAR

Kaugel, kaugel keset sinist merd asus roheline saar, mille kaldaveeril tantsisklesid vahtvalged vesipärlid ja vestsid muinasjutte laintevood. Kohisevad metsad piirasid kaitsva ringina püha saart, millele ei olnud astunud veel ühegi inimlapse jalga. Põlispuid imetlesid omi peegelpilte rannavees ja laululinnud nende igihaljail oksil ei lakanud laulmast imekauneid viise. Ükski ebakõla ei rikkunud harmooniat saarel, kus pidi peituma õnn, mida inimesed nii sageli otsivad.

Ühel päeval peatus saarerannal paat, mille purjed olid rābaldunud kauasest mereltriivimisest ja mis vaevu veel pidas vett. Paadist astus maale mees, kel oli ilme nagu jälgi-ajaval koeral. Ta oli habetunud ja kõhnunud ning nälg pures ta kõhetut keha. Ta piilus enese ümber, et leida mõnda looma, keda võiks tappa ja süüa, kuid kõik põgenesid ta eest. Väikesed laululinnud lakkasid laulmast ja pugesid värisedes sügavaimasse tihnikusse, metsad kohisesid ähvardavalt ning lained löid vihaselt vastu kaldaid.

„Neetud maa,“ pomises mees raevunult, urgitsedes kivide vahelt taimejuuri, et kustutada metsikult nälg, „ja siin kusagil peaks peituma õnn! Uskumatu!“ Siis asus ta teele, et rännata läbi kogu saar. Keset saart asus

kõrge mägi, mille tipule ta tahtis jõuda, lootes säält leida õnne. Kaotada ei olnud tal midagi, sest ta oli purustanud kõik, mis sidus teda maaga, kust ta aasta eest oli lahkunud.

Ta oli läbi ekselnud pool maailma, kuid õnne — ei leidnud kustki, kuni kuulis räägitavat saarest ja õnnest, mis pidi peituma säääl. Ta oli väsinud, ent seda trotsivamalt püüdis ta jätkata rännakut mäele. Säääl kuulis ta korraga kustki nähtamatusest kajavat vaikset, ent selget häält: „Mine tagasi, enne kui on hilja, mine tagasi! Enne ei leia sa õnne, kui oled palunud andeks!“ —

„Ei mõtlegi minna“, kärjus mees, „selleks ometi tulin, et leida õnne! Mina...“, kuid edasi öelda ei saanud mees ainsatki sõna, ta oli kaotanud rääkimisvõime. Tumedad pilved katsid taevast, mis seni olnud alati sügavsinine ja puud kummardusid maani kellegi nähtamatu ees, kelle võimsat olemasolu võis ainult tajuda. Ahastades käsi ringutades kukkus mees mullale. Lõpuks ajas ta end sirgu ja komberdas vaevaliselt tagasi rannale, teadmata isegi kuidas oli ta pugunud paati, kust lained kandsid ta laiale ulgumerele...

Jälle laulsid lained õnnesaare ümber ja suur rahu valitses pühal maal, kuni õhku

lõhestas kummaline mürin, millist ei oldud siin varem kuulnud. See oli lennuk, mis laskus rannaliivale. Suur mees, kel oli Kaini pilk ja taskud täis läikivaid kuldrahasid, tuli õnnesaarele, et varjata end ja alustada uut ja õnnelikku elu. „See saar on just sobiv minule“, lausus ta, heitnud pilgu üle maa. „Sinna üles mäele chitan nii toredata lossi, millist varem pole näinud ükski inimene. Oo seda õnne!“ — Südametunnistus ei piinanud teda, kuigi ta oli tapnud oma venna, kes oli rikkaim mees maal, võtnud tema varanduse ja põgenenud.

Kuldrahad ta seljakotis ja tohutuis taskuis rõhusid ränga koormana, kuid ta ei hoolinud sellest, vaid algas teekonda õnnemäele. Ta jalaastete all purunesid väikesed lilled ja surid vaikides ning keegi ei näinud nende valu... Linnud vaikisid taas ning põlispuitelt kuuldus südantlõhestavaid ohkeid, kuid mees ei mõistnud seda — tal ei olnud silmi muu jaoks, kui kullale oma taskuis. Ta ei teadnudki õieti, kuipalju seda on ja siis tekkis tal soov lugeda oma varandust. Ta istus maha ja laotas oma varanduse enese ümber. Oo, seda oli palju! Ja kuidas ta säras! Päikese sära selle kõrval — kahvatu vari! Mees vaatas otsekui võlutud ja ta pilk hiilgas võidu kulla säruga. Siis suunas ta vaate üles — õnnemäe poole, kuid — mis see oli? Ta ei näinud mäge ega metsa, vaid pimestav läige seisis silme ees nagu needus. Ta sulges hetkeks silmad, hõõrus neid, avas siis taas, kuid — kulla läige jäi ta silmi — igaveseks. Värisevate kätega ajas ta kotti oma kulla, seda ei võinud ju ometi jätta — ja hakkas kobades otsima teed.

Ta kõndis ja kõndis kuni ta väsinud jalga komistas ja ta kukkus alla pimedasse kaljulõhesse, mis valju mürinaga kokku langes, nagu poleks sääl kunagi midagi olnudki. Teravaokkiline verevärv roosipöösas tähistas veel kohta, kuhu oli lõppenud tolle õnnetu mehe õnneotsimine.

Taas kõlas linnulaul üle õnnesaare ja igihaljad põlispuid peegeldusid mere põhjatus sinas.

Aeg veeres ja mattis unustusehõlma kõik olnu, kuni sinilained kandisid rannale liikvalge paadi. Kaks noort särasilmalist inimest astus maale. Mehe tugev käsi hoidis oma peos naise ahtakesi valgeid sõrmi, mis värisid kergelt.

„Kui imekaunis saar“, lausus ta õnnelikuna libistades heldinud pilgu üle maa. Käsikäes astusid nad ettevaatlikult edasi, et mitte purustada väikesi metsikuid lilli all rohelisel murul. Kaunid laululinnud lendasid nende eel ja õhk värises nende rõõmsast sillerdusest. Mäeveerul kristalse allika ääres peatusid nad, et puhata, sest tee oli pikk ja vaevaline. Kui väike naine oli väsinud, siis võttis mees ta oma tugevatele kätele ja nii nad läksid üha lähemale õnnemäele, silmis säramas puhas rõõm.

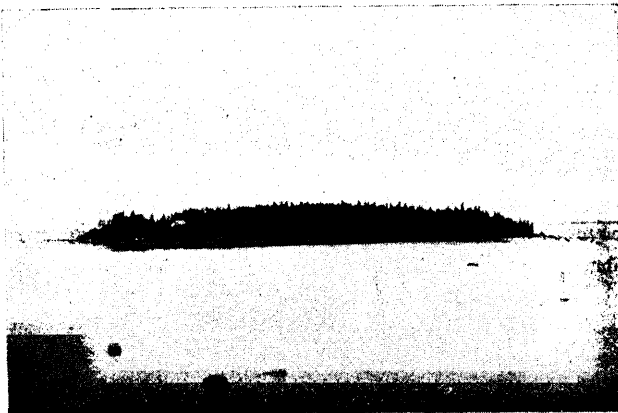
Päikese loojangul jõudsid nad kohale milline oli kaunim kõigist paigust. Nad kummardusid üle lõhnavate lilled ja nende huultilt pääsis harras palve Igavesele Kõikvõimsale. Nende ümber värahtasid haprad lehed puil ja taamal laulsid sinimere lained õnnelaule. Loojuvad kiired mängisid naise helkivail juukseil ja peegeldusid suure mehe säravas pilgus, kui ta ütles: „Siin leiame omale kodu!“

Mets kohises rahuldunult, lindude häälis kajas rõõm ja lilled lõhnasid uimastavamalt kui iialgi varem.

Siis asusid nad tööle. Neil ei olnud midagi päale kahe noore tugeva käe ja suure igatsuse südames. Väsimatult töötasid nad, tahusid kivikirvestega palke, millest pidid tõusma seinad nende tulevasele kodule ja korjasid rannalt kõrkjaid katuse jaoks. Tihti oli väga raske, kuid nad ei nurisenud. Nad olid muufunud karastunuiks ja päike oli pruunistanud nende käed ja näod.

Ja siis ühel päeval seisis sääl väike muvga vaigustlõhnav majake, mida piiras valgetest äsjakooritut varbadest aed.

Õhtul, kui nad olid lõpetanud töö, istusid nad oma majakese ees madalal puupingil ja lausid nagu ühest suust: „Olen õnnelik!“

Mälestuspilte

EVALD AAVA SURMAPÄEVA PUHUL

Mäletame veel selgesti toda õhtupoolikut aasta tagasi, mil Evald Aava maisele põrmule täiskiilutud Jaani kirikus loeti kaasa ja lauldi viimaseid lahkumissõnu. Väljas sadas lumelobjakat, mustad kõnniteed löid hetkeks valendamagi.

Vara varisenud töömehest mõlgub meelis mälestuspilte, üks selgem kui teine, armastas ju Aav liikuda, eriti kunstirahvas. Teiste looming tiivustas teda, teiste töötamine andis temale jõudu — nagu ta seda ise kinnitas.

Vähe sellest, Aav pani abiks käed külgegi. See oli 1937. a. jõululaupäeval:

Halliste oli kodus üksi. Jõulupuuta. Ehk nukranagi. Ja siis raius graniiti, põhjamaa kivist kuju. Ka Aav tundis end üksikuna sel jõululaupäeval. Teda ei soojendanud sel õhtul perekonna-soojuses jõulupuu sära. Ta tuli Halliste juure, ja haaras selle käest vasara ning jatkas kivi raiumist.

Nii nad kahekesi vaheldamisi jõululaupäeva õöl raiusid... Aav raius järgimööda 4—5 tundi, kuni käed olid rakus. Nii kella üheistkümmeni. Lubas tulla esimesel pühaldi ja kaasa võtta oma ooperi „Vikerlaste“ käsikirja. Aav tuligi kella 3 paiku, ja jälle raiuti kuni õhtuni. Kivist raiutav kuju — Aava kinnituse järele — pidi kõigiti vastama „Vikerlastest“ peaosalise Vaike kujule. See teos oli EKKKÜ kevadnäitusel 1938 „Õhtu“ nime all väljas.

See oli suvel 1922, kui grupil Laikmaa õpilasist oli õnnestunud Põllutöoministeeriumilt omale hankida suveresidentsiks Käsü Tiesenhänseni (?) suvelossi. Neist üks soovitas ka minule sinna sõita suve veetma. Võtsin lahke kutse vastu.

R. Võerahansu, R. Vunderlich, Vasard, E. Landman ja mina osutusime ühe suure suvelossi peremeesteks merekaldal. Seda ennatut elu ja lõõpivaid vallatusi! Patisakstel õhtuti oli meeelahutust kunstipoiste kommetit käies vaatamas. Eriti veel pühapäeviti. Mitte üksi Käsmust, vaid ka Vösulst saabus uudishimulikke. Polnud väljas laadanalja näha, siis tuldi ja pisteti ninad avatud akendest sisse ja vaadati — kunstinäitust... Iga toa seinad olid täis maalivisandeid. Eriti produktiivne oli Võerahansu oma Viikingite-aineliste maalivisanditega, sest ta oli Laikmaa ateljeest

kaasa toonud vanahärra erilise kiitusega tiivustatud armastuse muistse Eesti vastu.

Ühel pühapäeval saabusid Vösulst Käsmu estoonlyased: H. Laur, pr. Viidas, pr. Hilden, prl. Loo, ja teiste seas ka noor konservatooriumi õpilane Evald Aav. Uute tulijatega — teatrirahvaga — olime peatselt head tutvavad ja kohe ka sõbrad. Nüüd algasid vastastikused külaskäigud.

Nii tutvusin Evald Aavaga.

Ta oli siis veel sale nooruk, kes liikus ringi vaid valges pluusis.

Peatusin sel Vösu-ajastul erilisel põhjusel — Aav oli Võerahansu maalide maailma innustatud vaatlejaid. Ta sai viimati Võerahansu ühe „Vikerlaste“—ainelise töö, mis on kogu aeg rippunud ta korteri seinal. Siit, Võerahansu maalivisandest on tekkinudki ooperi „Vikerlaste“ idee, nagu seda viimati helilooja ise kinnitas.

Uuesti nägin Aava — oma ooperit võimsalt juhatamas „Estonias“. Ta oli palju korpulentsem, ta taktikepp kõneles jõust ja temperamendist. Kuid kui bridzi-spleen moodi läks, nägi sageli ka Aava Ku-ku-klubi tagatoas kaardilauas, kuigi ta seda mängu ära ei õppinud, vaid mängis „oma“—süsteemi. Kunstnike paar Lepikud, kadunud muusikamees V. Leemets — need olid ta sagedasteks partneriteks. Sai ta endagi kodus öid saadetud selle närvide kire võluse.

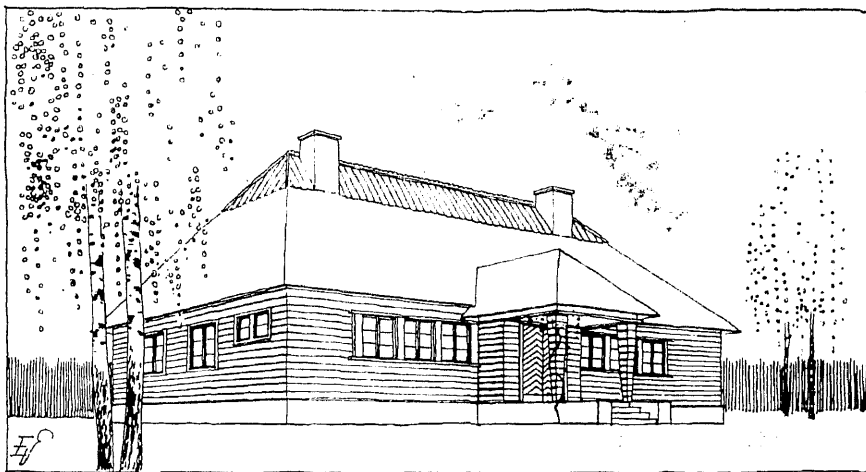
Peale „Vikerlasi“ Aav otsis aastaid ooperiteksti, mis talle sobiks. Selle üle oli mitmeid mõttevahetusi. Ta tahtis järgmise ooperi luua kaasaegsel teemal. Kuid librettot ta nähtavasti ei saanud, ja tunglusis ooper jäi olematuks.

Surmatõbi veres, mil kraadiklaas näitas juba 38,9, Aav käis ikka veel oma laulukoori proovidel.

Viimane aeg oli ta väga rahutu. Istus kohvikus vaid viis minutit, siis tõusis ja läks rahakapi ette viie-sendi mängu lööma. Proovis vaid ja lahkus. Tegi paar tiiru, vaatas vaateaknaid ja pöördus teise kohvikusse, et sealt jälle kiiresti lahkuda.

Teda oli vällanud mõistmatu alateadlik suur rahutus, aimus nähtavasti tundis viimase teekaaslase juuresolekut.

Klubihooned

Arvestades meie rahvamajade võrgu hõredust ja maal seltskondlikku tegevust takistavat klubiruumide puudust on paljud ÜENÜ osakonnad ning teised maa-organisatsioonid tegemas kavatsusi vastavate ruumide ehitamiseks. Meie ehitusmaterjali rohkuse ja suhtelise odavuse juures poleks see sugugi nii ülepääsmatu. Takistab sageli vastava sobiva plaani ja eelkalkulatsiooni puudus.

Sellest ülesaamiseks toob „Eesti Noorus“ käesolevaga Põllutöökoja arhitektilt Edgar Velbrilt kaks kavandit väiksemate ja odavamate klubiruumide püstitamiseks, kus selleks eeldusi. Esimese, puuehituse, kohta on toodud põhiplaan ja hoone välispilt. Hoone tuleks maksma umbes kr. 6500. Teise, kivehitise, kohta on toodud põhiplaan.

Lähemaid kirjeldusi ja kalkulatsioone loodame tuua järgnevas EN numbris.

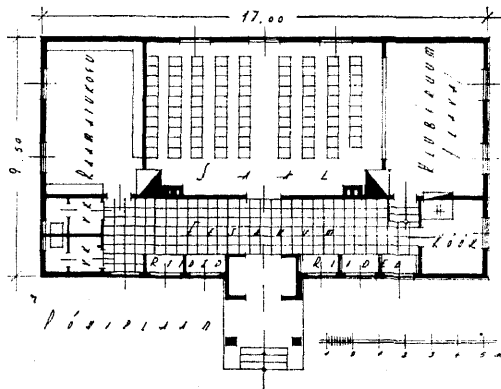
Toimetus.

Suurimaks kultuuri- ja seltskonnaelu arendamise piduriks on meil, peamiselt just maal, puudus kooskäämise või klubiruumidest. See puudus annab end eriti tunda noorsoo organisatsioonides. Ei ole ju mõeldav aktiivne noorsoo tegevus lahtise taeva all, või mõnes juhuslikult kasutamiseks saadud ruumis. Klubi-ruumid peavad olema omad, neid peab saama oma soovide kohaselt kasutada ja sisustada.

Klubiruumide soetamine maale on mõeldav ainult siis, kui klubiliikmed ise sellele üritusele kaasa löövad, s. o. jõudumööda kas majanduslikult või füüsiliselt, aidates näit. talgude korras lihtsamaid töid teha ja vedusid korraldada.

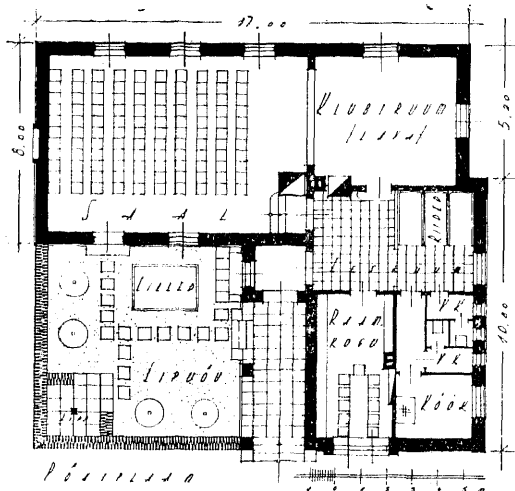
Toon siin kaks erinevat näidet ruumide paigutamise kohta. Esimene on mõeldud puuehitisena ja sisaldab järgmised ruumid: eesruum, millesse pääs väljast läbi tuulekoja,

eesruumist on otsesed pääsud saali, raamatukoguruumi, lavale, kööki ja klosettidesse. Eesruumis on nähtud ette üliriiete panipaigad kuni 100 inimesele. Saali mõõdud on 6×9 meetrit ja sinna on võimalik asetada istekohti toolidele kuni 90, toole pinkidega asendades võib istekohtade arvu tõsta üle saja. Köök peab veel peale oma ülesannete teenima ka tegelasteruumina. Hoone on kätud kahe ahjuga ja pliidi soojaseinaga. Hoonele olen püüdnud väliselt tüsedaid vorme anda, siin puudub vägisi maal läbilüüa tahtev aguli laad. Soovitav on hoonet väljastpoolt vooderdada hõõveldamata laudadega, mis võimaldab kasutada välisvärvina odavat rootsivärvi. Akende ja uste piirdelauad tulevad teha hõõveldatud materjalist ja need katta õlivärviga.

Ettenähtud kelpkatus on kaetud pilpaga. Pilpaid on soovitatav katta põlevkivi immutusõliga, mis tuntuvalt pikendab nende iga (pildid 1 ja 2).

Teise näitena toodud hoone on ettenähtud kivist. Mõõtudelt on ta suurem eelmisest.

Sisaldab kõik eelmise hoone ruumid, kuid suuremad. Saali mõõdud oleks siin 10×7 m ja istekohtade arv toolidel oleks ca 110. Põhi-

plaan oma kujult on nurkehitis. Hoone ees, hoonest moodustatud nelinurgal, mis on kahest küljest piiratud elustaraga, olen näinud ette lipuüü, mis on oma iseloomult uudne üritus ja mille läbiviimisega saaksime luua uue kombe. See oleks hoone pühim paik, mille eest hoolitsemine peaks olema iga klubiliikme südameasjaks. Suvel peaks seda katma pügatud muru ja mõned lillepeenrad, talvel aga puutumatu puhas lumevaip, väljaarvatud lipuwardani viiv jalgrada (pilt nr. 3).

Esitatud hoonete kubatuurne eelarve oleks: esimese tüübi kohta: $17 \text{ m} \times 9,5 \text{ m} \times 4 \text{ m} = 646 \text{ m}^3$. Arvates kantmeetri hinnaks, juhul, kui klubiliikmed jõudumööda ise kaasa aitavad, ehitustöödel Kr. 10.—, saame ehituse hinnaks ca Kr. 6500.—, mis ennem palju kui vähe. Teise tüübi maht oleks: $8,0 \times 17,0 \times 4,5 + 8,0 \times 9,5 \times 3,8 = 900 \text{ m}^3$. Ehitades nimetatud hoone välisseina „nopsa“ süsteemi tsement-telliskividest, milliseid võivad klubiliikmed talgukorras ise valmistada ja ehitustööde juures ka abistada, võime arvata ehituse kantmeetri hinnaks samuti Kr. 10.—, saame ehituse hinnaks $10 \times 900 = 9000$.— kr.

O. RÕDALI

Ratsionaliseerimisvajadusest maateatri konsulteerimises

Alates vaimse ärkamise koiduajast möödunu sajandil on meie rahva laiade hulkade peamiseks enesealgatuslikuks kultuuritöövormiks kujunenud näitekunst. Kuigi mõnelt poolt on suhtunud kriitiliselt maa innuse tegeleda näitekunstiga, on ometi tööik, et lavakunstharrastus on kujunenud aastakümneil rahva laiu masse haaravaks kultuurihuviks ning välditamatuks eneseavalduslikuks vajaduseks vabaharidustöö põllul, ütleksin — rahvuslikuks omapäraks ning traditsiooniks. Miks peaksime ignoreerima seda, kui vähemalt seni pole suudetud pakkuda asemele enamhaaramat?! Ja kas ei oma see juba puht traditsiooninagi määratu kultuurelilise tähtsuse meie nii traditsioonidevaeses elus?! Päälegi kohustab meid erakordne aeg rakendada kõik oma rahva vaimutöönnu ning traditsioonid loovale tööle kultuuri kustumatul teel, et tõsta meie vaimset ühtsust ja tublidust.

Ent käesolevate ridade ülesanne pole küsimuse selleküllgne poleemika (eeltodu vaid järgnevate ridade õigustamiseks!), vaid veendunud teatri kui rahvakultuuriks tõhusa kunstivormi hindaja katse näidata mõningaid konkreetseid teid maateatri kunstilise taseme tõstmiseks võimaluste ning jõudude ratsionaalsema rakendamise kaudu, kuna on korduvalt maateatripäevil, maateatrijuhtide kursusel ja muil võimalikel juhtel maateatri tegelaste poolt toonitatud hädavajalikkust leida uusi

võimalusi ning mooduseid maateatri eest hoolitsemiseks.

Mida on tehtud seni?

Nagu kogu vabaharidustöö allub maateatergi kõrgeimas instantsis Haridusministeeriumi Noorsoo- ja Vabaharidustöösakonna haldamisele, kuna tegelikult maateatriala viljeljaks on olnud Eesti Haridusliit. Maateatri haldamine-abistamine toimub kolmel konkreetsel teel: 1) Väikelavadele ja noorsoole soovitatavate lavateoste nimestike koostamine Haridusministeeriumi Raamatukogude Komisjoni Lavateoste Alamkomisjoni poolt ja I järjekorras soovitatud lavateoste autorihonorari osaline tasumine riigi summadest; 2) toetus rahvamajade näitelavade ehitamiseks ja korramiseks ning dekoratsioonide valmistamiseks Haridusministeeriumi summadest 50% ulatuses kuldest, kusjuures dekoratsioone valmistavad Haridusliidu dekoratorid; 3) näitekunstikursuste korraldamine selleks E. Haridusliidu juurde riikliku toetuse abil ametissepalgatud näitekunstikonsulentide kaudu.

Kahtlemata on tehtud siin palju tööd. On kujunenud rahvamajadevõrk, milles üksikud hooned on eeskujulidud, olles kogu ümbruskonnale nägusaks, otstarbekaks ning mugavaks kultuurikoduks. Üle kogu maa leidub rida püüdlusilt ning saavutusilt tunnustusliku tasemeni jõudnud näitekunsti-ringe — maateatreid. — Allakirjutajal olevail andmeil on

üle maa ligi 3000 näitekunstiga tegelevat organisatsiooni, milledest paljud on jäänud vaeslapseossa, kuigi ka neil ei puudu püüdluste õilis tahe. Võibolla osutub otstarbekuse ning väärttulemuste saavutamise seisukohalt liiga suureks säärane maateatrite arv, ent kui võtame sellest kolmandikugi, saades nii 2—3 näitetruppi valla kohta (meil on suured vallad), mis tohiks olla enesealgatusliku kultuurilise-isetegevuse seisukohalt vajaline, saame sadasid näitetruppe, kes peavad ootama asjatundlikku nõuannet ja seda vahel kaua.

Seni on töötanud E. Haridusliidul kolm näitekunstikonsulenti + üks alaline abijõud + üksikuil juhtel üksikud lisajõud, andes igaüks aasta jooksul 12—15 kursust. Rakendanud kogu võimaliku sellealaline tööjõu, saame aasta kohta umbes 50 kursust. Jagades 3000 50-le, saame: iga maateater saaks 60 aasta jooksul ühe kursuse. Arvestades vajalikeks kolmandikugi maateatreist, kelle elujõulisuse ning kunstilise taseme eest peaksimis hoolitsemise, saaks igaüks neistki vaid 20 aasta kohta ühe kursuse!

Säärane on maateatri abistamistöö kurb tööde n.ö. teoreetiliselt. Loomulikult esineb näiteringe, kes olles kaotanud igasuguse lootuse abile, ei tulegi seda enam nõutama.

On selge, et laiae rahvahulkade arenenud lavakunstihuvi ning innustunud sellelalise isetegevuse rahuldamiseks maateatri taseme tõstmise kaudu on vajalik rakendada tõhe uusi võimalusi. — Selleks puudub aga eelkõige raha. Kogu maateatreile langev toetussumma on võrdne umbes ühe provintsilinnateatri riikliku toetusega! Muidugi: provintsiteatrid paratamatult vajavad saadavaid toetusi hädaliselt, eriti arvestades neile esitatud nõudmist — viia lavakultuuri saavutusi nautimiseks ka maarahvale, ent see ei väldi veel maateatri kui kultuuriteguri vajadust ega rahulda maa näitekunstilist isetegevus- ning enesealgatusindu.

Ettepanek: mõeldagu-otsitagu-leitagu teid ning võimalusi maateatreile antava toetuse suurendamiseks, et võimalduks rakendada tõhe vähemalt iga maakonnagi kohta üks konsulent! — Moodustatagu näiteks näitekunstiga tegelevate organisatsioonide üleriigiline keskus (nagu see on õpperingide ja karskustöö aladel), keda finantseeriks riik senise toetusega + ohverdagu maaomavalitsusedki, kes meil seni töötavad kuuldavasti tõhusate ülejääkidega, teatav summa maakonnas olevaile maateatreite huvides! (Seni pidid maateatrid mõnel pool maaomavalitsusele maksma koguni lõbustusmaksu!?).

Riigi ja omavalitsuste ühisel jõul ei tohiks nii osutada raskeks maakondliku näitekunstikonsulendi töölerakendamine, — ent muidugi eeldusega, et konsulendil kui oma alateadlasel ning oma tööpõllul tundjal oleks

omaalalise konsulteerimistöö korraldamiseks ning kavandamiseks kaasakõnelemisõigus!

Senini näitekunstikonsulendid on vaid kui õppinud kraavitöölistele, kellele antakse teada kursuse koht, aeg ja mõõt, ja kui see sooritatud — järgmine. Konsulendil peaks olema aga vähemalt kultuurtehnikugi seisukoht, kes peaks teadma kuhu kaevata kraav, kus see oleks vajalikum ja otstarbekam ning kuidas seda teostada. Vastasel korral — korralduste tulles mujalt konsulent on kujunenud rohkem üksikute näidendite lavastajaks maalavadel kusjuures üldine konsulteerimistöö kipub jääma puudu. **Konsulendil — olles oma kindel raioon ning ülesanded — avaneks võimalus oma raioonis (maakonnas) eksisteerivate maateatritega lähemalt tutvumiseks ning konsulteerimistöö otstarbekaimalt korraldamiseks.** Siis avaneks võimalus pühendada aktiivsele loovtööle — pideva kontaktisoleku ning nõuannetega näitetruppide reorganiseerimise, sisse- otstarbekama töökorralduse, piirkondlike näitejuhtide koosolekute ja kursuste, repertuaarivaliku, lavastamiste, kontrollproovide, truppide vahetamise jne., jne. näol. Nii üha selgineks pilt senisest tööst ning saavutustist, andes ühtlasi teadmisi-suundi uteks vajadusteks.

Konsulteerimistöös tõstaksin välja eriti piirvõi maakondlike näitejuhtide kursuste korraldamise vajaduse, kuna pole puhttehniliselt ajaliselt läbiviidav, et konsulent saaks olla igale üksikunäitlejale teatrikooliks, — kasvatagem siis eelkõige juhte!, kes oleksid võimalised andma õpitu-kogetu edasi hulkadele.

Et ka repertuaariküsimus on pidevalt raskeks probleemiks — maateatril, kuna meie andekad ja tuntud nimed kirjutavad eeskätt suurteatreile osutuks repertuaarivalikuski hädaliselt vajalikuks teadliku ning kultuursema maitsega isiku nõuannet kuigi soovitatavate lavateoste nimestikud sel alal on loonud tänuväärt kergenduse. Samuti osutuks vähe-tänuväärseks töö, kui maateater ometi on hästi kätte õppinud suurema tüki, ning saab seda siis etendada vaid korra, — siingi maateatreite omavaheliste võõrustenduste korraldamisel tohiks olla tõhusaks abiks teadlik konsulent.

Võiks kaaluda ka keskkohhta maateatri-nõuniku ametiseseadmist, kellele kui asjatundjale alluksid maakondlikud konsulendid.

Seni aga, kui pole jõutud maakondlike konsulentideni, tohiks küll olla õigustatud soov — olemasolevate sellealaste tööjõudude töö ümber korraldada eelõeldu eeskujul, andes igale konsulendile kätte tema raiooni, milles tal ka oma kogemuste ning teadmiste kohaselt võimalduks teostada igakülgset loovat näitekunstilist konsulteerimist. Usun — ulla- tulikumaks muutuks siis osasaamine olemasolevategi konsulentide nõustabist praegustegi võimaluste juures, — süveneksid töö ning tulemused.

LAVATEOSEID

VÄIKEILAVADELE JA NOORSOOLE

Andres Särev ja August Mälk. TAEVA PALGE ALL. Andres Särevi kolmevaatuslik dramatiseering August Mälgu romaani järgi. Eesti Haridusliit, Tallinn, 1938. 123 lk.

Tegelased:

Tuisu Jüri — umbes 60-aastane, järsuks lõigatud terashalli habemega ja paksude kulmudega, mille alt vaatavad rahulikud hallid silmad; Mari, ta naine — 60-aastate lähedal; nende pojad: Kaarel — 30-aastane, tugev ja laiaõlaline; Kustas — 27-aastane, tugev ja elurõõmus; Loi — 22-aastane, kõhn ja kahvatu; Viia — Kaarli naine — umbes 28-aastane, tugev, kaalukas ja jämedate säärtega; Ohtja Tooni — 19-aastane, sale ja paenduv; Vörke Peeter — 65-aasta ümber, hallide juuste ja habemega, käies veab teist jalga pisut järel; Leena, ta naine — üle 50-aastane vanainimene; Vill em, nende poeg — 25-aastane, tugev ja sõbralik rannapoiss; Veera Aleks; Hilda, ta naine — 23-aastane, lõbus ning kergejalgne; Turs a Simmu — 60-aastane; Kalamaja Priidu — 28-aastane, tugev ja lõbus rannapoiss. Sisu:

Taeva palge all viib meid Sõrve rannakülla, manades silmade ette randlaste kehva ja hädaohurikka, kuid karge ja omapärase elu.

Kesksemaks kujuks on 6 aasta järele kodukülla tagasi jõudnud Tuisu Kustas, kel uueneb vahelkord oma endise armsama, praeguse Veera Aleksi naise Hildaga, kuid lõpuks siiski abiellub oma hülgepüügil surma saanud noorema venna Loi lese Ohtja Tooniga.

Lavaseadeldis:

I vaatus, 1. ja 2. pilt ja III vaatus 1. pilt: Rohelise muruga kaetud Tuisu talu õuenurk. Paremal paplite all puusalvedega ja vinnaga kaev, mille eest viib teerada elumaja juure. Vasakul tahumata palkidest ja viiluta õlgkatusega (mille hari on kaetud malkadega) kõrgele lahtisele kivialusele ehitatud kahe uksega ja ulalusega ait. Selle eest viib teerada sauna ja paargu juure. Lava keskel krobeline koorega ja hõbedase lehestikuga pooppuu, mille okste küljes paar kuldnoka puuri. Pooppuu taga risti üle lava ulatuv puutara (püstkeppidest punutud pistand), mille sammaldunud postide vahel asetseva värava kaudu pääseb aia tagant möödaviivale küla-vahelisele teele. Tagaseinaks rannamaastik eemalt paistva vana pukkтуulikuga.

II vaatus, 1. pilt: Lumine rand üksikute kidurdate määndidega. Lava keskel paat (nina naga publiku poole), millele on peale seatud puldanist kate.

II vaatus, 2. pilt: Hülgeküttide laager jää paadi juures.

III vaatus, 2. ja 3. pilt: Rannadekoratsioon võrgumaja juures.

Rekvisiidid: Vikat, pang, puldanist meremehekott, bajaan, reisikast, sigaretid, paberossid, piip, kleidiriie, pakk tubakat, pudel viina ja teine konjakit, mõned kausid, taldrekud, pannid, õllekapp õllega, ahjuluud, mitmesugused pambud, kasukas, harpuune, kärke, püsse, priimus, haamer ja elektrilamp. gitarr, aer, paat, reha, haamer ja elektrilamp.

Särev-Mälgu „Taeva palge all“ nõuab arvu kat ja head võimetega näitetruppi. Kuid veel suuremad nõuded esitab ta lavatehnilisest küljest. Loomulikult laseb mõnigi asi lavaseadeldises end lihtsamalt korraldada, kuid ei ole kerge avaramategi võimalustega väikelaval anda edasi ranniku ja rannaclu omapärast hõngu ning sisendada vaatajasse-kuulajasse muljet tormest ja jäälagunemisest merel.

Ettevõtlikku, võimetega ja võimalustega truppi ei tarvitse need raskused siiski kohutada. Tuleb olla ainult leidlik ja teha tublisti tööd.

Haridusministeeriumi poolt on „Taeva palge all“ soovitatud väikelavadele I järjekorras ja noorsoole I järjekorras 3. liigis.

M. M.

Jaik, Juhan. ÖNN HULGUB. Näidend kolmes vaatuses. Autorikaitse Ühingu kirjastus, Tallinnas, 1939. 87 lk.

Tegelaskond:

Mihka — 50—60 aastate vahel habemega vanamees, endise peremehe Jüri Kauge sugulane; Ant — 30 aastane, endise peremehe täditütrepoeg; Kaljo — 16 aastane kooliõpilasest karjapoiss linnast; Riia — Mihka tütar, õppinud gümnaasiumis, riietub hoolikalt; Tild e — umbes 35 aastane taluteenija, kah endise peremehe kaugeid sugulasi; Enn Västri k — noormees linnast, vana peremehe õepoeg; Madli — vananaine 50—60 aastate vahel; notar — ametimees linnast; arst — kalt Ennuga umbes ühevanune ja Japi — vähese jutuga vanapoiss. Sisu:

Näidendis „Önn hulgub“ esitab meile Juhan Jaik sündmusi Vesilepa talus peremehe Jüri surmale järgneva il päevil. Jüri on surnud vanapoisina ja kuna puuduvad lähemad pärijad, siis peab end iga kohalolija, kes muide peaaegu kõik omavahel kuidagi sugulased on, alates karjapoisi ja saunamehega

Miks loen „Eesti Noorust“?

„Eesti Nooruse“ auhinnatud võistlustöö

Esimesena — ma ei ütle kõige mõjuvamana — kohusetunne. Ma olen ÜENU liige, tean, et suur ülemaaline organisatsioon vajab oma häälekandjat (selle vajaduse põhjendamine ei kuulu antud küsimuse alla), järelikult, minu kohus on toetada, s. o. tellida või osta organisatsiooni ajakirja. Üaltoodust järgneb kohe, et kohusetundega ei saa seletada „E. Nooruse“ lugemist. Ajakirja toetab majanduslikult juba seegi, kui teda tellitakse, siis natuke sirvitakse või lehed koguni lahtilõikamata jäetakse. Eeldades ÜENU liikmetel sarnast kohusetunnet, peaks ka „E. Nooruse“ levik olema vist kümnekordne, nii et parem loobume sellest oletusest ja lepime nii, et ainult ÜENU osakondade juhtivatel liikmetel on kohustus lugeda „E. Noorust“, (mida nad saavad ilma hinnata), et nad teaksid, milleks, millele ja kuidas oma liikmeskonda juhtida. Üldse, kogu eespool kirjutatu on minul kõrvalepuiklemine antud temast. Ma olen lihtliige, mul ei ole juhi kohustusi ja pealegi hakkasin „Eesti Noorust“ pidevalt lugema pool aastat enne ÜENU-sse astumist.

Pean algama algusest, et vastata teema küsimusele. Nagu öeldud, tellisin „Eesti Nooruse“, kui ma veel ei olnud ÜENU liige ega tundnud selle organisatsiooni, tema osa-

ning lõpetades kadunu peremehe kunagise noorusarmastusega, end uueks peremeheks. See olukord pakub tublisti humoori ja koomikat. Uute „peremeeste“ õhulossid purustab aga avatav testament, mis ainsaks pärijaks määrab õepoja Enn Västriku, kel linnamehena ei ole suurt taipu talust ega talupidamisest. Olukorra päästmiseks üritavad petunud „pärijad“ agara karjapoisi eestvõtte Enn Västriku hullukstunnistamist ning testamendi tühistamist. Kuna aga kutsutud arst osutub Ennu vanaks ülikoolisõbraks, siis luhub see hiilgav kavatsus haledalt.

Olukord laheneb lõpuks siiski kõigile hästi. Lavaseadeldis jääb kõigis kolmes vaatuses samaks vähenõudlikuks: Vesilepa talu tuba. Tagaplaanil aken õuele ja uks maja tiibtuppa. Ukse ja akna vahel kadunud peremehe Jüri pilt, võimalikult elusuurus. Toas harilikku talumööblit. Vasemalt uks õuele.

Rekvisiitidena peale eelpool-märgitu: paber, pliiaats, seinapeegel, säärsoopad, 2 nõõrikimpu, hõõvelpink või kus seda käepärast pole, mõni teine suurem mööblitükk, arsti kohver.

Lavastajale ei paku „Õnn hulgub“ nii lavatehniliselt kui ka probleemistikult suuri raskusi. Oma humoori ja koomiliste olukordadega valmistab ta aga vaatajaskonnale paljugi lõbusaid silmapilke.

Haridusministeeriumi poolt on „Õnn hulgub“ soovitatud väikelavadele I järjekorras, noorsoole I järjekorras 4 liigis.

kondade tegevuse sisu. Ajakirjast ma leidsin ideelisi sishtjooni, sain mulje, milline võiks olla, peaks olema noorte seltskondlik ja ühiskondlik tegevus. Hiljem ÜENU liikmena ma kogesin, et tegelikkuses on kõik teisiti, sageli vastupidine. Kirjasõna räägib isiksuse eetilisest ja rahvuslikust kasvatamisest, kultuurilisest arengust eestluse omakultuuri sihis, töö ja puhka rõõmu tähtsusest isikule ja ühiskonnale, painajalikus minevikuõõs tekkinud väärikommete ja mõtteviisi kõrvaldamisest (isiksuse mitteastamine, kaasinimeste hindamine ainult lõbuobjektina, simmanikultus j.m.). Tegelikkuses liikmed hindavad oma organisatsiooni selle järgi, palju see suudab neile lõbustusi anda, täpsemalt öeldud, pakub võimalusi kasutada teise inimese vaimu või keha oma naudinguks.

Seni kui ei piiritleta vahet kultuuri ja tsivilisatsiooni, rõõmu ja lõbustuse vahel, senikaua kaotatakse simmanikultust betoontantsupõrandate rajamisega välja ja nurisemisega, et ei ole ruume sisemiseks tegevuseks, s.t. küllalt avarat tantsusaali ega siledat põrandat, senikaua labastuvad kõik ilusad algatused rahvantsu, koorilaulu, näitekunsti j.t. aladel kontrollimata tungalü teenistusse.

Ja nüüd ma juba tean, miks ma loen „Eesti Noorust“. Loen, hoolimata sellest, et mul ei ole lapselikku usku „Külakoolmeistri päevikusse“, milles sport ja näitemäng õilistavad orjahinge; loen, hoolimata sellest, et ma ei ole nõus autoriga, kes nõuab kõigi näitemänguga pidude lõbustumaksust vabastamist, (teisal „E. Nooruses“ on ÜENU-s ettekantud näidendite nimed). Loen „Eesti Noorust“ seepärast, et usun eestluse püsimisse ja arengusse, tean, et rahvuse tulevik on noorus. Kaks teed on ees, kas egoismi, materialismi, naudingu ja tsivilisatsiooni kaudu rahvuse degenererumisele või kaasinimeste austamise, realistliku idealismi, töö ja rõõmu ning kultuuri kaudu tõusule. Kuhu eesti noorus läheb, seda ei tea praegu öelda, võib ainult loota ja uskuda. Nüüd on ta veel esimesel teel, kuhu kisub teda mineviku-koorem ja oleviku ümbrusilm, teisele teele minekuks on teenäitajaid vaja. Ei ole tähtis, et tuli alati võimsalt leegitseks, jätkub sellest, kui söed hõõguvad ja mõni üksik piirg põleb, siis võib veel loota uuele suurele leegile, kui tuleb tund. „Eesti Noorus“ on üks leegitsev piirg eesti nooruse tuleasemel, mind aitab ta hõõguda, et mitte tuhasse mattuda.

Möönan, et saadud vastus teemale ei rahulda mind ennastki subjektiivselt, veel vähem objektiivselt, aga matemaatiliselt on objektiivsus paljude subjektiivsuste keskväärus, kusjuures viimastes võivad esineda ja esinevadki vaatlusvead, sest enda või teiste toimimiste põhjuste enam-vähem täppispiiritus anda, selleks peaks olema kogenud psühhoanalüütik.

ÜENU OSAKONDADEST

Riisiperest

10 aastat möödub väga kiirelt.

Raske on uskuda, et Riisipere osak. asutamist on möödunud ainult 10 aastat. Enam ei mäletakski nagu hästi seda aega, mil Riisiperes ei olnud ÜENU osakonda. Ometi oli Riisipere osakonna asutamise peamiseks põhjuseks just see, et kohapeal ega lähemas ümbruses ei olnud mingisugust noorsooühingut ega noorteringi. Et anda noortele võimalust enesearendamiseks ja viisakaks meelelahutuseks, kutsuti kokku 28 I 1930. Riisipere osakonna asutamise koosolek. Asutamiskoosolekule kutsuti kõik kohapealsed õpetajad ja elanikud. Suurt hirmu tunti asutamise päeval, et ruumid ei jõua kõiki tulijaid mahutada. Koosolekule ilmus aga ainult 14 isikut ja nendestki suur enamus noori, kellel organisatsioonitegevusest polnud aimugi. Osakond asutati siiski ja senine tegevus on näidanud, et see oli õige ja tarviline samm. Ei ole Riisiperes palju mõeldud sellele, mis tehtud, vaid rohkem sellele, mis tuleb teha. Sellepärast osakonna juhatused ei ole kunagi statistilisi kokkuvõtteid teinud käidud kilomeetrite arvu ja kulutatud töö-tundide kohta. See töö on nii endast-mõistetav, see energia-kulutus nii arusaadav, et asjaosalistel ei tule meeldegi sealjuures arveid pidada. Riisipere osak. tegevus ei erine millegagi ÜENU teiste elujõuliste osakondade tegevusest. Julgen arvata Riisipere osak. elujõuliste osakondade hulka, kuna tegevuses ei ole olnud tagasiminekut; mõnel tegevuse harul on 10 aasta jooksul olnud küll langusi, teistel aga jälle selle arvel tõuse; üldine tegevus on olnud siiski pidev.

Palju energiat on kulunud ja kulub praegugi majanduslike raskuste kõrvaldamiseks, elu-võimaluste muretsemiseks.

Osakonna juhatused 10. aasta vältel on järjekindlalt rõhku pannud osak. sisemisele tegevusele, mille tõttu on välised eluvaldused on annud päris häid ja tunnustatud tulemusi.

Praegu on osakonnal 63 liiget. Osakonnas tegutsevad: nais- ja meesvõimlejate rühmad, rahvastantsu trupp, malering, näitering, õpiring ja kodukaunistamise haru. Kodukaunistamise haru eriliseks ülesandeks käesoleval aastal on jätkata rahvapargi rajamise töid, millistega alustati 1939. aastal.

Osakonda juhivad viieliikmeline juhatus: nrsl. Juh. Ojameis (esimees), V. Kaljuvee (kirjatoimetaja), S. Meimer (laekur), liikmed L. Kärme, J. Suharov.

Kuna osakonna tegevuse väljale on ilmunud hulgana uusi raskusi, tööd aga jätkub mitmeks põlveks, võib osakond lootusrikkalt tulevikku vaadata.

E. T.

Vohnja osakond 10 a.

4. veebruaril 1940. a. sai ÜENU Vohnja osakond 10-aastaseks. Aastapäeva puhul korraldati ühine aktus Vohnja Põllumajanduse ühingu ruumes, kuhu arvestades erilisel halva ilmaga polnud ilmunud criti rohkesti külalisi. Aktusel esines osakonna segakoor Aadu Viliurme juhatusel. Aktuse-kõne pidas ÜENU Keskjuhatuse peasekretär August Meikop, kriipsutades alla ÜENU tähtsust meie omariikluses ja omakultuuris. Osakonna tegevusest andis ülevaate nrs. Arved Kõll. Hoogsa lõppsõna järele nrs. Alfred Ojandult, istuti liikmete ja kutsutud külalistele ühiselt korraldatud peolauda, kus veedeti aega pidades kõnesid ja ühislaule lauldes. Öhtul lavastati nrs. Alfred Ojandu juhatusel August Mälgu „Mees merelt“, milline elava aplausi osaliseks sai. 14. veebruaril s. a. peetud osakonna üldkoosolekul valiti juhatus koosseis järgmiselt: esimees Juhan Variste (vana), Alfred Ojandu (uus), Arved Kõll (uus), Ella Ein (uus) ja Bernhard Kullamägi (vana). Osakonnal on praegu üle 50 tegevliikme. K.

ÜENU Truba osak. tegevusest

ÜENU Truba osakond Petserimaal pidas veebruari alul oma korralise peakoosoleku.

Ettekandud 1939. a. tegevusaruandest selgus möödunud aasta viljakas tegevus. Osakonna üldhariduslik õpiring on korraldanud 27 referaat-töökoosolekut, kus arutati igapäevaelu küsimusi, eriti aga käitumise, maatulunduse ning aianduse alalt. Osakonna spordisektsioon korraldas mitmed spordivõistlused, lühikursused Petserimaa spordiinstruktori E. Kaareti juhatusel ning spordivõistluste rohelise peo rohkearvulise publiku osavõtul. Osakonna 25-liikmeline segakoor M. Vinogradovi juhatusel võitis osa Pärnumaa laulupeost. Erilist huvi tuntakse osakonnas rahvatantsu vastu. On korraldatud kursusi, õpitud uusi seltskondlikke tantse ning esinetud Vilo valla vabastamise 20. aastapäeva pidustusil. Spordi alal võeti osa Satseri ja Meremäe võistlusist, kus noorsoolased Lepik ja Saar võitsid maakondlikke esikohti. Raamatunädalal korraldati raamatunädala aktus.

Käesoleval aastal korraldati vabariigi aastapäeva aktus ja võeti osa tähe-teatesuusatamisest 5 suusatajaga. Korraldatakse emadepäeva aktus, võetakse osa Petserimaa tali- ja suvipäevadest ja Tallinna pidustusist ja teostatakse mitmed suviüritused. Jaan. Luige.

Naistevälja-Nõmmkülast

Laupäeva õhtul, 2. märtsil s. a. ÜENU Naistevälja-Nõmmküla osakonna noored olid koos Järvajõe algkoolimajas, tähistades perekonna-õhtuga osakonna viiendat aastapäeva.

Meeldivaks üllatuseks kohalikele noortele

KONSTANTIN INGRE †

In memoriam.

Kasevälja
osak.
pasunakoor.
Paremalt
K. Ingre †.

Jälle on üks meist lahkunud — üks, kelle mälestus püsib. 20. veebruaril saatis ÜENU Kasevälja osakond oma kauaaegset esimehe abi konstaabel Konstantin Ingre't ta viimisel teekonnal Pühalepa kirikusse, kus toimus matus. Hiljem viidi kadunu perekonna matmisepaika Tallinna Rahumäele. Pärast pikaajalist rasket, salakavalat haigust, mille ohvriks langeb palju noori energilisi inimesi, tuli surm vabastama Ingre't kõigest maisest.

K. Ingre sündis 9. märtsil 1898. a. Tallinnas. Maailmasõjast võttis ta osa lipnikuna ja Vabadussõjast nooremleitnandina. Sõja lõppemisel läks ta politsei teenistusse ja tuli 1926. aastal Hiiu-Suuremõisa rajooni konstaablik, kellena ta 16. veebr. k. a. suri.

Kadunu oli agar avaliku elu tegelane, olles kohaliku kaitseliidu päalik ja tuletõrje juha-

tuse liige. 1928. aastast alates töötas ta Kasevälja osakonnas, võttes osa näidendite lavastamisest ja spordiharu tegevusest, õpetades noortele poisikestele jalgpalli mängu ja kettaheitmist. 1930. a. osteti K. Ingre õhutusel ja päälekäimisel Kasevälja osakonnale puhkpillid, mille mängimise õpetamisele kadunu asus erilise innuga. Tundus, nagu oleks K. Ingre osakonna pasunaid nagu enda elutööd hinnanud. Kaasmängijad olid talle lähedased sõbrad. Ta aitas ja toetas seni kui lõpuks pillid vabanesid nendel lasuvast võlast. K. Ingre kaasabil oli Kasevälja osakonnal võimalus Suuremõisa kaitseliidu kodu enda koduna kasutada.

Meie kurbus ega lein ei too teda tagasi ehkki teda nüüd nii väga vajaksime. Puhaku ta rahus. M. K.

oli kohale ilmunud arvukas aukülaliste pere, eesotsas peasekretäri nrsl. Meikopiga. Viimase meeleolukale kuid sisukale peokõnele, milles ta väga piltlikult rõhutas selle kultuuritöö asendamatu väärtust, mida ÜENU osakonnad üle riigi teevad rahvusluse, omariikluse ja omakultuuri nimel, järgnes terve rida tervitussõnavõtte, kusjuures ÜENU Järva keskkorralduselt ja Tamsalu osakonnalt anneti lipunaelad.

Ülevaate osakonna tegevusest andis lahkuv esimees nrsl. E. Tammjärv, kes märkis, et ÜENU Naistevälja-Nõmküla osakond, olles tekkinud kohalike noorte spontaansest vajadusest oma organisatsiooni järele viis aastat tagasi, ei ole oma tegevuses kunagi seadnud liiga kaugeid ideaale ÜENU üldaadete kõrvale, vaid on püüdnud esmajoones lahendada kohalikke külaklubi probleeme, milleks palju on

kaasaaidanud väga hea läbisaamine kohaliku kooliga. Jõudumööda on aga osavõtuga kaasa aidatud ka maakondlikele ja üleriiklikele ühis-suurüritustele laulu ja rahvuskultuuri aladel. Praegu töötavad osakonnas segakoor, rahvatantsurühm, naisvõimlemisrühm, maatulundusharu, üldsisuline õpiring, soome keele õpiring jm. Kõneleja avaldas lootust, et osakond oma tegevuses ka edaspidi rakendaks end ÜENU sihtide taotlemisel samalt seisukohalt, kusjuures osakonna kõigi liikmete vahel valitseks sama leplik töövaim. Nagu tõenduseks, et neis, noorte teiseks koduks kujunenud ruumides on olnud ja saab alati olema rahvuslik ja isamaalik meelsus, lõpetati perekonnaõhtu aktuseosa riigihümniga.

Teelauale järgnes lühike jalakeerutus, kusjuures torkas silma, et vähemalt pooled kogu õhtu jooksul tantsitavaist olid rahvatantsud. E. T.

Aasperest

ÜENU Aaspere osakonna 1940. a. tegevus algas peakoosolekuga 7. jaan. osakonna kodu ruumes, Kihleveres, millest 36 noorsoolast osa võttis. Juhatusse valiti Johannes Matla, Linda Kivi, Arnold Rätsep, Elmar Lind, Martin Rimmelt, Eduard Ruutupõld.

Koosolekule järgnes meeleolukas perekonnaõhtu teelauas. Nagu aruandest näha, oli läinudaasta kassa läbikäik kr. 575,84, korraldati aasta kestel 13 mitmesugust avalikku üritust. Osakonna juures tegutses näiteharu, rahvatantsurühm, segakoor ja naisring.

Naisringi korraldusel toimusid rahvarõiva valmistamise kursused. Valmistati kohaliku kihelkonna nais- ja meesrahvarõivaid. Suurimaks kavatsuseks on osa võtta ÜENU pidustustest Tallinnas. Liikmeid on 62.

L. Kivi.

ÜENU Sompa osak. tegevusest

ÜENU Sompa osakonna töö on olnud möödunud aastal viljakas, nii kultuurilisel, endarendamise kui ka majanduslikul alal. Kassa läbikäik oli 1212,92 krooni.

Näitering lavastas aasta jooksul viis näidendid: Laidsaare „Kapral Pensioni ametiasjad“, Rauniku „Eeslid“, Raudsepa „Roheline Tarabella“, Mälgu „Vanakurja vakk“ ja Vaiguri „Paradiis Põrgus“.

Rahvatantsutrupile soetati 9 paari Jõhvi kihelkondlikke rahvarõivaid, millede valmistamiseks korraldati kursus. Trupp käis esinemas Tallinnas, Narvas, Kohtla-Järvel ja Vaivaras. Osakonna laulukoor esines aasta jooksul mitmesugustel aktustel, õhtutel ja koosviibimistel. Esineti ka teiste seltside üritustel. Tegutses ka raamatukoguharu ja Maanoorte ring. Laulukoori ja rahvatantsutrupi juhiks on Leida Kaldaru.

Osakonnal on oma spordiväli ja vabaõhu näitelava.

Käesoleva aasta celarve võeti vastu 1229,51 kr. suuruses. Asutatakse orkester, milleks raha määrati 350 krooni.

Jätkatakse endiselt rahvatantsu ja koorilaulu viljelemist, tehakse teatrit ning korraldatakse aktusi, kirjandus-, vaidlus- ja huviohtuid. Harrastatakse sporti ja mis eriti tähtis: saadakse kõigi teiste kohapealsete organisatsioonidega hästi läbi.

ÜENU Vägeva osak. tööst

Käesoleval aastal on Vägeva organiseeritud noortepere kasvanud 36 liikmest 74 liikmeni, kes kõik jõu- ja huvikohaselt rakendatud eriharude tegevusse. Nii töötavad osakonnal näite, kodu uurimise ja kodumuseumi harud,

rahvatantsu ja naisvõimlejate rühmad, male- ning, spordiharu, nais- ja mees käsipallimeeskonnad, meeskoor, segakoor, karskusharu, kodukaunistamistoimkond, tervishoiu ja ühis-tegevusharud, orkester ja õping. Maleharul on pooleli omavaheline turniir 20 maletajaga. Spordiharu korraldab pühapäeviti väiksemaid ühis suusaretki lähemasse ümbrusse. Osakonna mees- ja segakoor kavatsevad osavõtta Tartu laulupeost ja ÜENU 20. a. pidustusist. Kevadel korraldatakse istutamise päev, selleks astuti juba nüüd kontakti kohaliku metskonnaga. Kavatsusel on veel ekskursioon kodumaa vaatamisväärsesse kohtadesse. Kursuste osas peeti tarvilikuks ja märgiti töökava hoonete välisvärvimise, ujumise ja vetelpääste, õhu- ja gaasikaitse ja näitekunsti alal. Viimased toimuvad juba märtsi lõpul. Erilist rõhku tahetakse panna rahvarõiva muutsemisele. Arvestades meesrõivaste kallidust ja otstarvet määras osakond selleks 100 krooni toetust.

Vabariigi aastapäeval korraldas osakond kohaliku kaitseliidu üksusega ühiselt aktuse, kus esinesid mees- ja segakoor ja noored deklamatsioonidega. Aktusele järgnes osakonna korraldusel pidu, kus kanti ette A. Antsoni näidend „Orduaja lõpp“, mida võeti rohkearvulise publiku poolt soojalt vastu. Peol olid kõik osakonna naisliikmed rietatud rahvariideisse, mis andis väga kauni pildi. Tantsu ajal mängiti ja tantsiti enamuses rahvatantse, kuna rahvariidele ei sobi moodsad tantsud. Pidul õnnestus täielikult, tasus end ka majanduslikult. Nagu kõik teisedki noorte üritused millesse kohalik ühiskond suhtub heatahtlikult ja soojalt.

E. Nuudi.

ÜENU Esinduskogu

Järjekordne Esinduskogu koosolek toimub 30. ja 31. märtsil s. a. Koosoleku päevakorras on, nagu kevadeti ikka, põnevamaks punktiks valimised põhikirja alusel. ÜENU Esinduskogude traditsiooni kohaselt on koosoleku päevakorras ametliku osa kõrval rida kõnesid ja ettekandeid. Seekord esinevad: dr. P. Lin-nus ettekandega „Omakultuuri taotlustest“, dir. Hanno Kompus kõnega tänapäeva ja tuleviku kultuurülesannetest ja dir. E. Kigaste kõnega „Kokkuhoiust“. Kui tee- ja ilmastikuolud kuu lõpuks ei kujune väga raskeiks, siis on oodata koosolekut arvukate osavõtjatega kõigist kodumaa nurkadest. ÜENU osakondade arv on praegu suurem kui kunagi varem, ulatudes juba 330-le.

Ajakiri EESTI NOORUS ilmub kord kuus

Vastutav ja peatoimetaja August Meikop

tegevtoimetaja H. Tarand

Toimetused: G. Ernesaks, A. Leinjärv, H. Lepik, A. Moor, U. Toomi, O. Uudeküll.

Aadress: Lembitu 20, Tallinn. Telefon 429-77. Posti jooksev arve nr. 156.

Tellimishind: aastaks kr. 3.—, poolaastaks kr. 1,75.

Väljaandja: Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus.

Trükkikoda „Estontrükk“, Suur Karja 8, Tallinn. 1940. a.

NOORUS — SUURIM RIKKUS!

SEE RIKKUS ON AGA KAHJUKS
AJUTINE. MEIE SOOVITAME TEILE
KINDLAT RIKKUST ELUKSAJAKS —

ELUKINDLUSTUSPOLIISI

EKS-MAJA

JUHATUS JA PEAKONTOR
TALLINN, VABADUSE VÄLJAK

PAKKIMISPABERIT

IGASUGUSTEKS OTSTARVETEKS

PÕHJA PABERI- ja PUUPAPIVABIKUTE A/Ü.

1

KUUKIRI KODU- JA VÄLISEESTIST

„VÄLIS-EESTI“

s i s a l d a b :

- eestlaste reisi- ja seikluskirjeldusi, mälestusi võõrsilt,
- huvitavaid kirjeldusi eestlastest terves maailmas,
- sõnumeid väliseestlaste elu-olust,
- teateid organiseeritud väliseestlaste tegevusest ja rahvus-
kultuurililisest tööst,
- rohkesti ülesvõtteid välismaadest, väliseestlastest jne.

Ühes „Välis-Eestiga“ rändate vaimus läbi maailma!

Tellimishind aastaks kodumaal Kr. 2.50, välismaal USA dollar 1.-

Väljaandja **VÄLIS-EESTI ÜHING**
V. Posti 8, Tallinn

1 krooni kuus

suudate kindlasti panka sissemaksta oma lapse arvele. Selle väikese sissemaksuga kogute lapse täisealiseks saamiseni

350 krooni

suuruse kapitali, kui algate sissemaksmisega kohe pärast lapse sündi. On aga Teil võimalik rohkem säästa, siis kasvab ka kapital vastavalt suuremaks. Sellega kindlustate lapse tulevikku ja valmistate rõõmu enesele ja temale.

Seepärast juba täna

astuge lähemasse ühispanka või Ü. K. Eesti Rahvapanka ja avage oma lapse nimele hoiuarve ja makske sinna järjekindlalt iga kuu kindel summa. Hoiuarveid avavad kõik ühispangad, hoiu- ja laenukassad ja ka

Ü. K. EESTI RAHVAPANK

TALLINN, S. KARJA 19